

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 Міжнародні економічні відносини

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Динамізація міграційних процесів в ЄС»
(назва теми)

здобувача Муренко Вікторія Андріївна
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: д.е.н. професор Чужиков Віктор Іванович
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н. доцент Федірко Олександр Анатолійович

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Міжнародні економічні відносини
29 Міжнародні відносини
292 Міжнародні економічні відносини**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
Освітньо-професійної програми

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Федірко О.А.

_____ Федірко О.А.

«___» _____ 20__ р.

«___» _____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

**здобувачу вищої освіти Муренко Вікторії Андріївни
заочної форми навчання**

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Динамізація міграційних процесів в ЄС»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «___» вересня 2023 р. № _____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах наукових публікацій, аналітичних звітів міжнародних організацій та офіційних інституцій ЄС

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Методологія дослідження сучасних міграційних процесів <i>(термін подання – до 31.10)</i>
Розділ 2	Аналіз сучасних тенденцій міграції в Європейському Союзі <i>(термін подання – до 30.11)</i>
Розділ 3	Конвергенції міграційних політик України та ЄС <i>(термін подання – до 22.12)</i>

Об'єкт дослідження:	Мегарегіональні процеси динамізації міграційних потоків в інтеграційному угрупованні та його периферії
Предмет дослідження:	Особливості, механізми, інструменти регулювання міграційних процесів в Україні та ЄС
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Виявити характер, структуру та особливості міграційних потоків в ЄС і в Україні в процесі конвергенції їх міграційних політик

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Дослідити: 1.1. Суть та значення міграційних процесів в сучасній економіці; 1.2. Еволюцію міграції; 1.3. Методичні підходи до ідентифікації міграційних трендів.
У розділі 2	Виявити: 2.1. Особливості та характер міграції 2.2. Механізми і інструменти регулювання; 2.3. Крайнові відмінності міграційних потоків
У розділі 3	З'ясувати: 3.1. Спільні і відмінні риси міграційних політик України та ЄС; 3.2. Вплив російсько-української війни на міграційну динаміку 3.3. Стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

В.І. Чужиков

(ініціали, прізвище)

«26» вересня 2023 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

В.А. Муренко

(ініціали, прізвище)

«27» вересня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 77 сторінок, 6 таблиць, 17 рисунків, список використаних джерел з 60 найменувань, додатки.

«Динамізація міграційних процесів в ЄС»

Об'єктом дослідження в даній роботі є мегарегіональні процеси динамізації міграційних потоків в інтеграційному угрупованні та його периферії.

Предметом роботи є особливості, механізми, інструменти регулювання міграційних процесів в Україні та ЄС.

Метою даного дослідження є виявити характер, структуру та особливості міграційних потоків в ЄС і в Україні в процесі конвергенції їх міграційних політик.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних завдань:

- дослідити суть та значення міграційних процесів в сучасній економіці;
- розглянути еволюцію міграції;
- проаналізувати методичні підходи до ідентифікації міграційних трендів;
- виявити особливості та характер міграції;
- розкрити механізми та інструменти регулювання;
- розглянути країнові відмінності міграційних потоків;
- з'ясувати: спільні і відмінні риси міграційних політик України та ЄС;
- дослідити вплив російсько-української війни на міграційну динаміку;
- виявити стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері.

Практичне значення отриманих результатів: отримані результати спрямовані на вивчення і розробку актуальних міжнародних питань сьогодення. Враховуючи актуальність теми як для розвитку досліджень в галузі міжнародних політичних процесів, так і вітчизняної політичної діяльності наукові дослідження можуть бути використані у подальшій дослідницькій науковій сфері, для формування наукового базису для студентів та викладачів в галузі історії, політології та міжнародних відносин.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, ЄС, міграційні потоки, мігранти, міграційні тренди, міграційна політика, біженці.

Відгук
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

Муренко Вікторії Андріївни
(прізвище, ініціали)
на тему «Динамізація міграційних процесів в ЄС»

1. Актуальність теми: зумовлена значним нарощуванням міграційного тиску, його секторальною орієнтованістю та зростанням мегарегіональних суперечностей
2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: адекватна структура, системний підхід щодо визначення трендів європейської міграції
3. Наявність самостійних розробок автора: заслужовує на підтримку прагматичний підхід міграційної конвергенції в Україні та ЄС, зокрема щодо передвступному етапу
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: окремі теоретичні положення є важливими для аналізу міграційних потоків в глобальній економіці, а також в межах ЄС і України
5. Наявність недоліків: суттєвих недоліків не помічено
6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: кваліфікаційна робота відповідає вимогам. Допускається до захисту. Оцінка – 47 балів.

Науковий керівник:

проректор, д.е.н., професор

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

В.І Чужиков
(прізвище, ініціали)

«24» 01 2024 р.

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти

Муренко Вікторії Андріївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема «Динамізація міграційних процесів в ЄС»

- * Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення пов'язана зі значним зростанням міграційних потоків в Європі у т.ч. за рахунок біженців з України

Якість проведеного дослідження висока, про що свідчить раціональна структура магістерської роботи, її чіткість та виваженість змісту. Пропонована робота добре ілюстрована, містить чимало математичних підходів, які максимально об'єктивізують зроблені автором висновки

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи добре ілюструють дослідження специфіки міграційних процесів в ЄС, їхня динаміка та структура. Надзвичайно важливим є виявлення спільних та відмінних рис в міграційній політиці України та ЄС

Зауваження робота значно виграла б аби ті математичні підходи, які декларуються у розділі 1.3 були б використані на практиці

Практична значимість висновків і рекомендацій окремі розділи роботи було б використати при викладанні ряду наукових дисциплін (2.6, 3.2.; 3.3., зокрема йдеться про міграційну політику ЄС)

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана
Проректор з наукової роботи
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
д.е.н., професор

Л.Л. Антонюк

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	6
1.1. Суть та значення міграційних процесів в сучасній економіці.....	6
1.2. Етапи еволюції світових міграційних процесів.....	13
1.3. Методичні підходи до ідентифікації міграційних трендів.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....	26
2.1. Особливості та характер міграційних процесів в ЄС	26
2.2. Механізми і інструменти регулювання міграційних процесів в ЄС.....	31
2.3. Крайнові відмінності міграційних потоків.....	37
РОЗДІЛ 3. КОНВЕРГЕНЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПОЛІТИК УКРАЇНИ ТА ЄС	44
3.1. Спільні і відмінні риси міграційних політик України та ЄС	44
3.2. Вплив російсько-української війни на міграційну динаміку	52
3.3. Стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері	58
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. За останні роки спостерігається значна динаміка міграційних потоків в Європейському Союзі (ЄС), що вимагає комплексного аналізу та дослідження. Зростаюча кількість біженців, працівників та інших категорій мігрантів викликає необхідність вивчення причин, наслідків та можливих шляхів управління цими процесами. Робота, присвячена динаміці міграцій в ЄС, відкриє можливість зрозуміти та проаналізувати складні аспекти цього явища, враховуючи його соціальні, економічні та політичні виміри. Переважаюча актуальність теми полягає в потребі вироблення наукових рекомендацій та стратегій для країн ЄС щодо кращого управління та адаптації до змін в міграційному середовищі.

Сучасний світ переживає період інтенсивного розвитку та змін, які суттєво впливають на міграційні процеси. Однією з ключових характеристик цього періоду є динамізація міграційних потоків, що стає предметом все більшого дослідження та уваги як на національному, так і на міжнародному рівнях. Міграція стає не лише важливим економічним та соціокультурним явищем, але і складною проблемою, яка потребує системного розгляду та аналізу.

Зростання глобалізації, політичні конфлікти, демографічні зміни, економічні перетворення та інші фактори стимулюють міграційні потоки та формують нові виклики і можливості для країн та регіонів. Європейський Союз, як один з найбільших економічних блоків у світі, не залишається осторонь цих процесів і стикається з рядом викликів у сфері міграції.

Сучасний світ переживає період інтенсивного розвитку та змін, які суттєво впливають на міграційні процеси. Однією з ключових характеристик цього періоду є динамізація міграційних потоків, що стає

предметом все більшого дослідження та уваги як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато різних способів тлумачення термінології, пов'язаної з міграцією, а також різні методи збору відповідних статистичних даних, які визначають сучасні економічні дослідження міграції. Серед українських та зарубіжних дослідників було проведено аналіз робіт О. Малиновської, Я. Волоско, В. Позняка, О. Передрія, В. Васильченко, О. Ровенчака, М. Слюсаревського, О. Блинова, О. Осипенка, Де Хааса, Ціпфа, Стоуффера та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дослідження є виявити характер, структуру та особливості міграційних потоків в ЄС і в Україні в процесі конвергенції їх міграційних політик. Дослідження було здійснено шляхом виконання наступних завдань:

- дослідити суть та значення міграційних процесів в сучасній економіці;
- розглянути еволюцію міграції;
- проаналізувати методичні підходи до ідентифікації міграційних трендів;
- виявити особливості та характер міграції;
- розкрити механізми та інструменти регулювання;
- розглянути країнові відмінності міграційних потоків;
- з'ясувати: спільні і відмінні риси міграційних політик України та ЄС;
- дослідити вплив російсько-української війни на міграційну динаміку;
- виявити стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері.

Об'єкт дослідження – мегарегіональні процеси динамізації міграційних потоків в інтеграційному угрупованні та його периферії.

Предмет дослідження – особливості, механізми, інструменти регулювання міграційних процесів в Україні та ЄС.

Методи дослідження. У роботі розглянуті кількісні та якісні методи оцінки процесу міграції. Використовувати різноманітні методи, такі як аналіз документів, проведення опитувань, спостереження, глибинні інтерв'ю та моделювання. Кількісні методи: Використання статистичних даних та обробка інформації для визначення чисельності, напрямків та характеристик міграційних потоків. Ці методи дозволяють отримати об'єктивну картину міграційних процесів та виявити загальні тенденції.

Якісні методи: Структурний аналіз та глибинне вивчення факторів, що впливають на міграційні процеси. Ці підходи дозволяють розкрити складні взаємозв'язки та відобразити соціокультурні аспекти міграції.

Методи порівняльного аналізу: Порівняння міграційних процесів у різних країнах та регіонах для виявлення схожих та відмінних рис та встановлення причин їх виникнення.

Інформаційна база дослідження: становить закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти регулювання міграційних процесів в Україні та в країнах ЄС, наукові статті, монографії, підручники з досліджуваного питання.

Практичне значення отриманих результатів: Отримані результати спрямовані на вивчення і розробку актуальних міжнародних питань сьогодення. Враховуючи актуальність теми як для розвитку досліджень в галузі міжнародних політичних процесів, так і вітчизняної політичної діяльності наукові дослідження можуть бути використані у подальшій дослідницькій науковій сфері, для формування наукового базису для студентів та викладачів в галузі історії, політології та міжнародних відносин.

Напрацювання по магістерській дипломній роботі були представлені на конференції у вигляді тез на тему «Розвиток міграційних процесів в ЄС».

РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1. Суть та значення міграційних процесів в сучасній економіці

Під час першочергового аналізу особливостей життя людей відразу видно тенденцію до постійного руху. Ще з найдавніших часів людство виявляло схильність до кочування. Племена обирали тимчасові місця проживання, використовуючи ресурси території для збору фруктів, ягід, овочів, полювання, риболовлі та сільського господарства. При недостатці цих ресурсів вони мігрували на інші території. З розвитком цивілізацій більшість народів вибрала шлях осілости, заняття сільським господарством, будівництвом міст і розвитком ремесел. Проте, незважаючи на це, переселення і міграція людей не припинилися. Деякі переїжджали в пошуках роботи, нових економічних можливостей, навчання та розвитку.

Треба також враховувати міграцію через природні катастрофи та інші фактори. На додаток до цього, розвиток суспільства супроводжували війни, конфлікти, тероризм та інші соціокультурні явища. Все це суттєво впливало на міграційні процеси.

Для даного дослідження важливо розглянути визначення поняття "міграційний процес". Згідно з Міжнародною організацією з міграції (МОМ), міграція означає переміщення людей з місця їхнього звичайного проживання через міжнародний кордон або в межах держави [1].

Міграційні процеси включають переміщення окремих осіб або груп людей, причому їхні мотивації можуть бути різноманітні. Для точного визначення цих процесів ми дослідимо різні підходи від різних вчених, як іноземних, так і вітчизняних. Розуміння поняття "міграційні процеси" має

безліч варіантів: одні вбачають їх як виключно соціальне явище, інші розглядають у контексті правового поля. Згідно з висновками О.О. Бандурки [2], міграційний процес – це соціальна активність конкретної групи, яка підпорядкована нормам адміністративного права. Він охоплює підготовку до переміщення та сам акт переміщення учасників цього процесу в межах країни та через її кордони в інші країни.

За визначенням С.О. Мосендза [3], міграційні процеси включають у себе переселення та масове переміщення населення через кордони різних територій. При цьому тривалість, регулярність та спрямованість цих процесів можуть бути різними, проте завжди пов'язані зі зміною місця проживання.

У навчальному посібнику "Адміністративно-територіальне регулювання міграційних процесів" [4] міграційний процес визначається як сукупність нормативно-регламентованих суспільних відносин між суб'єктами державного управління та фізичними особами, що пов'язані зі зміною їхнього місця проживання, незалежно від того, чи є ця зміна тимчасовою чи постійною.

Для подальшого уточнення поняття міграційного процесу, слід звернутися до визначень різних вчених і організацій. Отже, міграційні процеси представляють собою сукупність соціальних дій фізичних осіб або їх груп, які мають на меті зміну місця проживання та включають переміщення по території країни чи за її межі. Ці процеси можуть мати різну мотиваційну основу, територіальний охоплення та тривалість.

Міграційні процеси виконують важливу роль у регулюванні руху населення між адміністративно-територіальними одиницями з метою вирішення питань виробничого характеру та розподілу трудових ресурсів між різними регіонами. Це впливає на розвиток кожного регіону, забезпечуючи зайнятість та скорочуючи рівень безробіття.

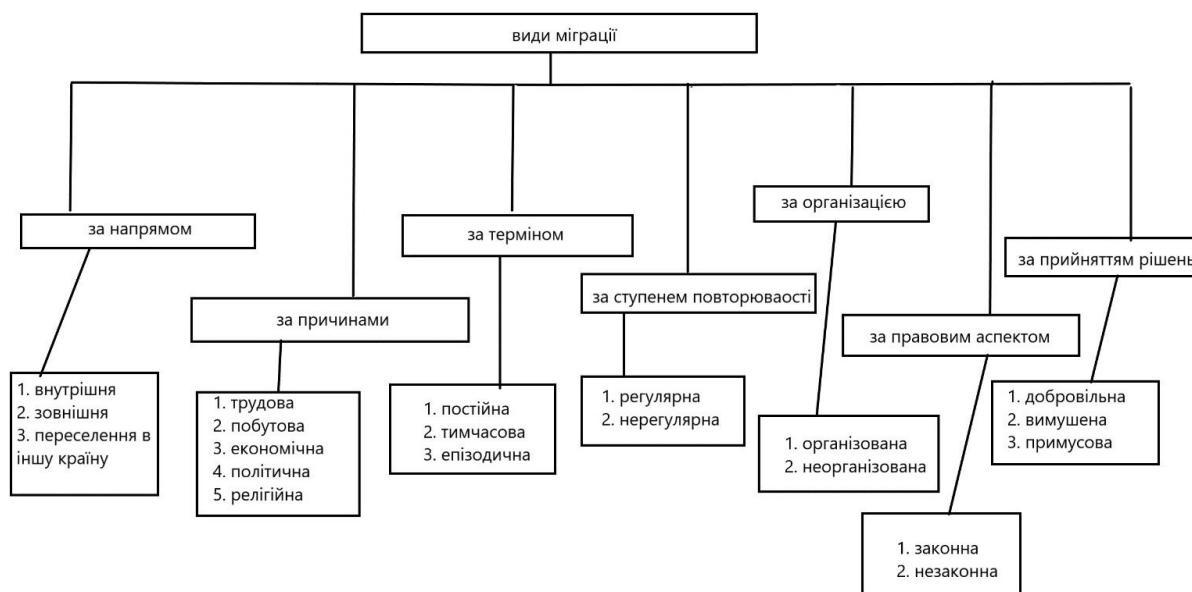

Рисунок 1.1 – Основні підходи до класифікації міграції

Джерело: систематизовано автором на основі [5;6;7]

У міграційних процесах виділяють два основних типи: внутрішні, що відбуваються в межах однієї території, та міждержавні, коли особи переселяються за межі території своєї країни. Останній аспект дозволяє уважніше розглядати конкретних осіб чи групи, що переміщаються на інші території.

Міграційний процес включає в себе два аспекти: вибуття та прибуття населення. Особливу увагу слід приділити трудовим мігрантам, які переїжджають з інших регіонів.

Загалом, міграційний процес враховує переміщення громадян в часі та просторі. Для кожної територіальної групи це означає двосторонній рух: вибуття та прибуття громадян, пов'язаних із зміною місця проживання. Цей процес є важливим фактором, який впливає на соціально-економічні відносини в адміністративно-територіальних одиницях.

Міграційний процес включає кілька основних елементів, які взаємодіють між собою: характер впливу, час впливу, вплив на зміну етносу населення та властивості впливу (постійний, короткочасний, одноразовий). Всі ці аспекти взаємопов'язані і впливають один на одного.

Міграційний процес, як функція, має вплив на суспільні відносини та державу, пов'язаний із виробничими сферами життєдіяльності, а також їх взаємозалежність. Важливою аспектом є його вплив на зміну етнічного складу населення на певній території.

Конструюючи систему впливу ситуації на міграційний процес, необхідно враховувати основний вплив, який, звісно, не виключає значущості інших факторів.

Міграційний процес має свої етапи: територіальна рухливість населення, переселення та інтеграція мігрантів на новому місці. Ці етапи взаємозв'язані та формують загальний процес. Міграційна рухливість відображає готовність населення до зміни свого місця проживання, враховуючи потенційну міграційну активність та наявність міграційних мереж.

На етапі переселення виникає міграційна рухливість, яка впливає на сили міграційних потоків. Ці потоки залежать від чисельності населення, а також економічних та соціальних чинників, таких як рівень доходів, безробіття та інші. Динаміка міграційних процесів на території України від 1990-х років слугує важливим свідченням цього впливу.

С. Колос поділяє чинники, що впливають на міграційні процеси на дві великі групи: ті, які спонукають переселятися на певну територію, і ті, які підштовхують до від'їзду зі сталого місця проживання. Обидві групи чинників впливають на міграційний процес, проте перша має пріоритетне значення [10].

Чинники, які впливають на переселення, охоплюють усі етапи міграційного процесу, включаючи формування мотивації, пошук оптимального рішення, дії під час переселення, зміни у новому місці та реакції оточення на дії мігранта.

У той час чинники, що впливають на прийняття рішення щодо від'їзду з постійного місця проживання, можуть впливати тільки на певний етап міграційного процесу.

Третій етап - інтеграція, включає в себе адаптацію людини до нових умов життя і пристосування умов життя до її потреб. Обидві аспекти цього етапу включають в себе процес адаптації та аранжування.

Важливо відзначити, що протягом кількох століть наукові дослідження міграційних процесів відбуваються в рамках різних підходів, таких як економічний, географічний, історичний, демографічний, системний, політичний та інші.

У ХХІ столітті основний акцент у вивченні міграційних процесів зміщується на аналіз людського потенціалу, який є ключовою передумовою економічного розвитку. Згідно з цією концепцією, міграційні процеси стають однією з причин різниці в темпах економічного зростання між країнами.

Важливо враховувати, що міжнародна міграція може бути обумовлена як економічними, так і неекономічними факторами. До неекономічних причин відносяться політичні, релігійні, об'єднання та розпад держав, природні катастрофи, конфлікти, екологічні проблеми і особисті мотивації. Вплив неекономічних чинників набуває силу з підвищенням рівня соціально-економічного розвитку країн та зміцнення інтеграційних процесів у різних регіонах світу.

Міграційні процеси в розвинених країнах обумовлені не лише економічними чинниками, але й аспектами "соціального комфорту", "соціально-політичних умов", "соціально-культурних чинників", "психологічних аспектів" тощо.

Головні причини міграційних процесів і надалі полягають у різному рівні розвитку окремих країн, що призводить до міграції робочої сили з менш розвинених країн до країн з вищим рівнем життя. Наявність

безробіття в ряді країн, особливо в слаборозвинених, є важливим економічним чинником, що впливає на міграційні процеси. Крім того, вивезення капіталу та діяльність транснаціональних корпорацій мають суттєвий вплив на рух робочої сили та капіталу. Розвиток транспортної мережі розширює можливості міграції населення між країнами.

С.О. Мосендз визначає міграційні процеси як всі форми переміщення населення, включаючи сезонні, епізодичні та маятникові, окрім постійних переселень. Ці процеси включають великі масові переміщення людей через кордони, які можуть мати будь-яку тривалість та регулярність і можуть бути пов'язані зі зміною місця проживання назавжди або на тимчасовий період, а в разі маятникових міграцій - навіть без такої зміни.

За ознакою перетину кордону, розрізняють внутрішні та зовнішні міграційні процеси. Внутрішні міграції включають тимчасові або постійні переміщення населення в межах країни, які можуть бути обласними, міжобласними, районними, міжрайонними, міжселищними чи міжміськими. Зовнішні міграції пов'язані з перетином державного кордону і поділяються на імміграцію (прибуття), еміграцію (виїзд) та міграцію, пов'язану з переселенням між країнами. В зовнішніх міграціях можна виділити місцеві, локальні, міжконтинентальні та внутрішньоконтинентальні переміщення населення [8, с. 165; 9, с. 14].

Існують різні типи міграційних процесів. Одним із них є епізодична міграція, яка характеризується нерегулярними переміщеннями з різноманітними цілями, такими як ділові, культурні, побутові чи рекреаційні. Цей тип міграції визначається соціальними чинниками.

Маятникова міграція є регулярним переміщенням людей від їхнього постійного місця проживання до місця роботи та назад. Крім цього, існують інші форми зворотної міграції, які включають поступові переміщення людей з однієї території на іншу, з перетинанням кордонів або без нього.

Зворотній міграційний процес може включати переміщення людей для навчання, роботи, відпочинку та інших цілей.

Незворотна міграція передбачає постійне переселення з одного місця проживання до іншого, незалежно від причин.

Організована міграція включає в себе соціальні переміщення, які проводяться за участю державних органів, громадських, політичних організацій та міжнародних структур.

Організований міграційний процес може мати два характери: добровільний та примусовий. Добровільна міграція відбувається на основі власного вибору, підпорядкована стимулюючим заходам держави. Примусова міграція включає в себе переміщення, організовані примусовими заходами та рішеннями.

Постійні міграційні процеси відрізняються тривалістю та сталістю в часі та просторі. Прикладом є маятникові міграції, що характеризуються постійними або тривалими переміщеннями до місця роботи або навчання. Характеристики постійного міграційного процесу включають циклічність (сезонні та трудові міграції), зворотність (постійний туризм до певних країн), незворотність, тривалість у часі та просторі, наявність сталісних напрямків та шляхів, регулярність. Сезонні міграційні процеси включають переміщення працездатного населення до місць тимчасового працевлаштування для отримання вигідної роботи за наймом, після виконання якої особа повертається до свого попереднього місця проживання.

Обсяг та частота цих переміщень залежать від сезону року, а тривалість проживання в іншому місці - від угоди щодо конкретної діяльності. Європейське законодавство визнає сезонні міграційні процеси. Скорочення міграційних процесів означає зменшення кількості мігрантів у країні, до якої вони прибували раніше. Ці процеси можуть бути спонтанними або організованими.

Ця класифікація різних видів міграційних процесів показує, що вони відрізняються різноманітністю та їхнє існування зумовлене великим числом чинників, а сам міграційний процес визначається як соціальне явище, як результат активності певної соціальної групи, і ґрунтується на соціальних аспектах цього явища.

1.2 Етапи еволюції світових міграційних процесів

Починаючи з XVI століття, європейці вирушали у подорожі через завоювання, колонізацію та освоєння територій в різних частинах світу. Це включало перевезення рабів з Африки до Америки та вивезення найманців з Південної та Східної Азії для працевлаштування в Карибському басейні, Східній Африці, Маврикії та інших країнах.

Протягом другої половини XX століття ці патерни міграції зазнали суттєвих змін. Вплив розпаду колоніальної системи (особливо враховуючи той факт, що країни Європи мали багато колоній), демографічних змін та економічного зростання призвели до того, що Європа стала головним місцем глобальної міграції. Це було несподіваним для багатьох європейських суспільств, оскільки масштабна імміграція та поселення не були планованими та загалом бажаними. Після Другої світової війни можна виділити чотири основні фази міграції в Європі, базуючись на хвилях глобалізації та економічних потрясіннях:

1945–1973: Розпад колоніальної системи, швидке економічне зростання, зменшення еміграції до Північної Америки та Океанії, постколоніальна міграція з Африки, Азії та Карибського басейну, наймання "гастарбайтерів" з середземноморських країн та поселення росіян у радянських республіках;

У період з 1945 року до початку 1970-х років, головною стратегією економічного розвитку урядів Західної Європи та великих корпорацій було зосередження інвестицій та розширення промислового виробництва. Це призвело до значного збільшення числа робітників-мігрантів, які були найняті з менш розвинутих країн Середземноморського регіону, а також з Ірландії та Фінляндії для роботи в промислових зонах, які швидко розвиваються Західної Європи. Крім колишньої Югославії, комуністичні країни Східної Європи були в основному відокремлені від Західної Європи, і міграція між ними мала обмежений характер.

У 1960-х і 1970-х роках міграція європейців до Америки та Океанії стрімко зменшилася. Проте, західноєвропейські економіки стали привертати все більше мігрантів. Спочатку більшість з них були походженням з колишніх колоній та країн, що розташовані на периферії Європи. Проте з часом у їхній склад включили різноманітний спектр країн, як європейських, так і неєвропейських. Навіть при спробах урядів пристосуватися до цих нових реалій, рівень імміграції в більшості країн Європи вирівнявся з показниками класичних країн-приймачів, або навіть їх перевищив [11].

Закінчення організованого найму робітників з Західної Європи на початку 1970-х років було частиною великого процесу реструктуризації світової економіки та нового міжнародного поділу праці. Промислове виробництво все більше переміщувалося в країни з низькими заробітними платами, а висококваліфіковані працівники стали більш запитуваними у сфері послуг в країнах з високим рівнем доходу. Це призвело до виникнення нових форм мобільності та міграції.

1973–1989: Економічна стагнація та реструктуризація, міграція трудових мігрантів до Західної Європи разом із сімейною міграцією, зростання трудової міграції до Східної Європи з комуністичних країн та планова радянська міграція;

Нафтовий шок 1973 року призвів до економічного процвітання нафтових країн, але спричинила економічну стагнацію в Західній Європі та Північній Америці. Це призвело до збільшення безробіття у Західній Європі, що вплинуло на найм мігрантів. Очікувалося, що "гастарбайтери" повернуться, і період великомасштабної імміграції після війни наблизився до завершення. Проте такого великого масштабу повернень не сталося, і міграція тривала, незважаючи на політичну риторику про закриття кордонів.

1989–2008: Кінець холодної війни, розпад Радянського Союзу, зростання міграції зі Сходу на Захід та внутрішньо-європейська циркуляція після створення Шенгенської зони та розширення Європейського Союзу, зростання трудової міграції до Південної Європи разом із зростаючою політизацією міграції в Європі;

Після падіння Берлінської стіни в 1989 році та розпаду Радянського Союзу в 1991 році, а також внаслідок змін в політичних режимах в Центральній і Східній Європі та їх вступу до Європейського Союзу (ЄС), міграційні потоки в Європі пройшли кардинальні зміни. Маастрихтська угода 1992 року поклала початок зміцненню та розширенню європейських федеральних інституцій. В 1995 році набула чинності Шенгенська угода, яка призвела до припинення контролю на внутрішніх кордонах. У результаті розширень ЄС у 1995, 2004 і 2007 роках кількість його членів зросла з 12 до 25.

Кінець Холодної війни відзначився "ринковим тріумфалізмом" та неоліберальною глобалізацією, що призвело до інтенсивного росту світової торгівлі та активізації міграції як низько кваліфікованих, так і висококваліфікованих працівників з все різноманітнішого кола країн.

У цей період неоліберальної глобалізації відбулися такі основні структурні зміни в європейській міграції:

- Повернення російськомовних осіб з колишніх радянських республік та зміцнення Росії як країни, приймаючої трудових мігрантів з колишніх радянських республік;
- Переселення біженців через напруженість та конфлікти, що виникли після розпаду Радянського Союзу та Югославії;
- Зростання міграції та циркуляції осіб з Центральної та Східної Європи до Західної Європи після розширення ЄС та скасування контролю на внутрішніх кордонах у рамках Шенгенської угоди;
- Збільшення трудової міграції з країн Магрибу, Західної Африки та Латинської Америки до Західної та Південної Європи;
- Перетворення країн Південної Європи та Туреччини з країн еміграції в країни імміграції та транзиту.

Велика рецесія призвела до завершення, або принаймні тимчасового зменшення, попереднього періоду інтенсивної глобалізації, застосування неоліберальних політик та розширення Європейського Союзу (ЄС). У початковий період рецесії відбувся спад, особливо у нелегальній імміграції, зокрема серед менш кваліфікованих мігрантів, таких як пакистанці та бангладешці у Сполученому Королівстві, а також збільшення кількості іммігрантів із Північної Африки та Південної Америки в Іспанії. Однак масштабного повернення трудових мігрантів не відбулося, і рецесія не вплинула на основні моделі імміграції з країн поза ЄС.

Реєміграція міграція переважно спостерігалася серед громадян країн-членів ЄС, які мали право на вільний рух (наприклад, румуни в Італії чи поляки у Великобританії) [10]. Мігранти з-за меж ЄС, такі як працівники із Марокко, Еквадору, Перу та Болівії, рідше поверталися назад. Багато з них вважали за краще залишитися на безпечній стороні кордону. Така динаміка змушувала багатьох "гастарбайтерів" залишатися в Північно-Західній Європі після нафтового шоку 1973 року.

З 2008-2012: спад після Великої рецесії, за яким прослідувало відновлення трудової міграції до основних європейських економічних регіонів разом із подальшою політизацією та сек'юритизацією притулку та міграції без документів. Країни ЄС, прагнучи захистити національних працівників від безробіття, ввели додаткові обмеження на в'їзд нових іммігрантів. Що стосується мігрантів із третіх країн ЄС, національні уряди сподівалися, що криза спонукатиме їх повернутися до країн походження, навіть пропонуючи грошову компенсацію витрат на дорогу додому або готівку (Іспанія, Чехія тощо). Але сподівання не виправдалися, і на батьківщину повернулося менше іммігрантів, ніж очікувалося.

Найбільше наслідків міграція мала для країн, які найбільше постраждали від кризи, таких як Ірландія, Іспанія, Португалія, Італія та Греція, а також окремих країн Східної Європи, де відбувся різкий спад імміграції та зростання еміграції. Наприклад, в Іспанії рівень безробіття серед іноземців зріс до 36% у 2011 році, що призвело до зменшення припливу іммігрантів з 921 000 в 2007 році до 248 000 осіб у 2013 році. В той же час еміграція збільшилася, але меншою мірою, з 199 000 в 2007 році до 459 000 осіб у 2011 році. Криза також спричинила нову іспанську еміграцію, переважно до Великобританії, Франції, Німеччини та США, а також до Аргентини, Бразилії, Китаю та Австралії [12]. Після цього періоду імміграція відновилася, і кількість повернень зменшилася. У 2015 році Іспанія знову стала країною, куди люди прибувають для імміграції. Хоча міграція до країн Південної Європи, які найбільше постраждали від кризи, різко знизилася, але вона не зупинилася, а скоріше стабілізувалася на нижчому, але все ще значущому рівні.

Цю неперервність можна пояснити особливою сегментацією подвійних ринків праці, яка забезпечує певний попит на працівників-мігрантів у певних галузях, навіть у часи економічної кризи та стрімкого зростання внутрішнього безробіття. Наприклад, хоча криза найбільше

ударила по (чоловікам) мігрантам у будівельних галузях [13], попит на робочу силу в інших секторах лишився менш постраждалим або навіть зріс. Наприклад, зріс попит на осіб, що надають особистий догляд, особливо в країнах, з яскраво вираженим процесом старіння нації [14].

У 2000-х та 2010-х роках обмеження міграції, схоже, були частково обумовлені розумінням того, що імміграція набула нових особливостей, що мігранти тепер "тут, щоб залишитися", і значним політичним небажанням приймати цю нову реальність. У відмінну від колишніх європейських колоніальних суспільств, таких як Сполучені Штати та Канада, де імміграція стала складовою частиною націй, багато європейських країн побудовані на ідеях спільного походження та культури. Нова реальність масової імміграції та заселення часто не відповідала уявленням більшості європейських суспільств і часто суперечила домінуючим ідеологіям національних держав, які стають перед завданням адаптації до етнічної різноманітності. Це призвело до серйозних дебатів та політичної напруги, особливо коли мігранти почали оселятися та вимагати захисту своїх прав на нових місцях.

Також можна відзначити сучасний етап, зокрема у 2017 році приблизно 82 млн. людей, які народилися за межами країни проживання, проживали в Європі (включаючи колишні радянські держави). З них 34 млн. народилися за межами Європи. У порівнянні, в Північній Америці народилося за межами країни проживання 55 млн. осіб, а в Середній Америці - 41 млн. Регіон Східної Європи став значущим джерелом мігрантів для Північної Америки, Австралії та Нової Зеландії, що призвело до збільшення впливу латиноамериканських та азіатських впливів.

Зростання структурної імміграції з країн поза ЄС, а також міграція всередині ЄС призвели до збільшення різноманітності населення, особливо в Західній Європі. На рис. 1.1 показана еволюція європейських іммігрантів.

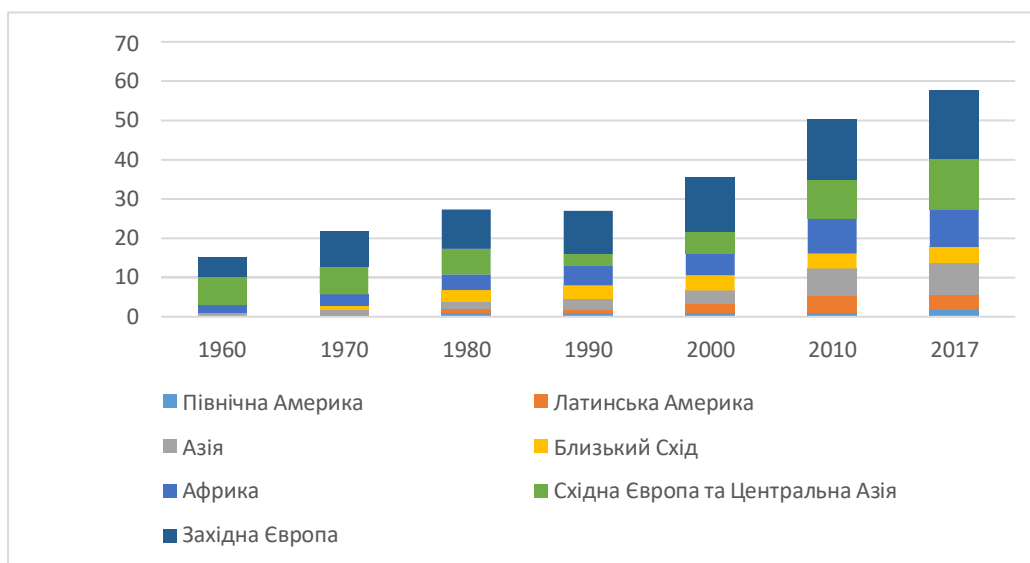

Рисунок 1.1 – Народжене за кордоном населення в Західній Європі, за регіоном походження, 1960-2017 рр.

Джерело: систематизовано автором на основі: [11]

Серед основних тенденцій можна визначити:

- Зменшення організованої урядом трудової міграції до Західної Європи та припинення найму;
- Зростання приєднання сімей іноземних працівників і, відповідно, збільшення кількості постійних мігрантів;
- Збільшення трудової міграції до нових економічних територій в Іспанії та Італії, особливо з Північної Африки та Латинської Америки;
- Вербування робітників-мігрантів у країнах, що розвиваються, для роботи у Східній Європі та Радянському Союзі.

По-перше, історія міграційних процесів свідчить про їх постійну динаміку та змінності. Кожен етап розвитку супроводжується своїми унікальними викликами та можливостями, що впливають на економічний, соціальний та культурний ландшафт країн.

По-друге, важливо враховувати, що міграційні процеси нерідко є відображенням глобальних тенденцій та подій. Наприклад, війни,

економічні кризи, зміни у політичних режимах та інші фактори часто впливають на обсяги та напрями міграції.

По-третє, важливо звернути увагу на взаємозв'язок між розвитком міграційних процесів та соціально-економічними трансформаціями у світі. Розуміння цього зв'язку допомагає країнам розробляти більш ефективні політики щодо управління міграційними потоками та інтеграції мігрантів.

Отже, аналіз етапів еволюції світових міграційних процесів дозволяє краще зрозуміти їхню природу, причини виникнення та наслідки, що в свою чергу сприяє розробці більш обґрунтованих та ефективних стратегій управління міграційними потоками.

1.3. Методичні підходи до ідентифікації міграційних трендів

Для аналізу міграційних процесів використовуються як кількісні, так і якісні підходи. В той час як якісні методи спрямовані на структурний аналіз та пояснення динаміки процесу, кількісні методи дозволяють виявити закономірності у виникненні явищ та вивести загальні аспекти [15, с. 17].

Для аналізу закономірностей у розвитку явища та пояснення динаміки процесу використовуються кількісні методи. У свою чергу, якісні методи дозволяють структурно описати міграційні потоки. Кількісні підходи до розуміння динаміки міграційних переміщень базуються на обробці статистичних даних та використовують детерміновані показники, такі як шкали і коефіцієнти прибулих і вибулих, сальдо міграції, валова міграція, коефіцієнт загального міграційного обороту, та ефективність міграції [16, с. 82].

Ось кілька основних показників:

1. Масштаб прибуття - це кількість тимчасових мігрантів, які прибули в країну після перебування за кордоном.

2. Масштаб виїзду - це кількість людей, що емігрували за певний період.

3. Коефіцієнт прибуття є показником привабливості території, оскільки він відображає інтенсивність міграційного потоку населення та вплив його на чисельність населення території. Розраховується в млн. осіб.

$$КП = МП / ЧНс, \quad (1.1)$$

де КП – коефіцієнт прибуття;

МП – масштаби прибуття;

ЧНс – середньорічна чисельність населення країни/регіону, осіб.

4. Коефіцієнт вибуття відображає інтенсивність відтоку населення за кордон та показує вплив цього міграційного явища на структуру населення території. Водночас він вказує на рівень непривабливості даної території як місця проживання. Цей показник розраховується в проміле або на 10 тис. осіб.

$$КВ = МВ / ЧНс, \quad (1.2)$$

де КВ – коефіцієнт вибуття;

МВ – масштаби вибуття;

ЧНс – середньорічна чисельність населення країни/регіону, осіб.

5. Сальдо міграції (або чиста міграція, міграційний приріст) (C_m) - це відмінність між кількістю осіб, які прибули в країну та тими, що вибули з неї протягом певного періоду.

$$C_m = МП - МВ, \quad (1.3)$$

де МП – масштаби прибуття;

МВ – масштаби вибуття.

6. Валова міграція (сукупна міграція) (V_m) - загальна кількість осіб, які в'їхали до країни та виїхали з неї протягом певного періоду часу:

$$B_m = MP + MB, \quad (1.4)$$

де MP – масштаби прибуття;

MB – масштаби вибуття.

7. Коефіцієнт міграційного обороту - співвідношення між загальною кількістю осіб, які в'їхали та виїхали з країни, і загальною чисельністю населення країни:

$$KMO = (MP + MB) / ЧНс, \quad (1.5)$$

де KMO – коефіцієнт міграційного обороту;

MP – масштаби прибуття;

MB – масштаби вибуття;

ЧНс – середньорічна чисельність населення країни/регіону, осіб.

8. Результативність міграції - відношення кількості осіб, які вибули з певної території, до числа осіб, що прибули. Цей показник вказує, у скільки разів потік вибулих перевищує потік прибулих і є важливим індикатором інтеграції мігрантів у країні. Вищий коефіцієнт свідчить про більшу кількість мігрантів, які не адаптувалися до нових умов проживання та зайнятості.

$$PM = MB / MP, \quad (1.6)$$

де PM – результативність міграції;

MP – масштаби прибуття;

MB – масштаби вибуття.

Вивчення тенденцій міграційних процесів представляє собою складне завдання, оскільки важко виявити схильність населення до міграції, в порівнянні з простим обліком кількості осіб, що здійснили переїзд. Виявлення міграційних настроїв та прогнозування можливого масштабу міграції є важливим завданням для розробки ефективної державної політики управління міграційними потоками з метою збереження компетентних кадрів.

Зараз існують різні методи оцінки схильності населення до переїзду, що базуються на результаті соціологічних досліджень. Однак використання

цих даних може бути часомістким та призводити до швидкої втрати інформації. Наприклад, дослідники з Центру східних досліджень використовують метод Delphi для передбачення міграційних потоків між країнами ЄС. Вони аналізують результати анонімних опитувань фахівців різних груп у країнах Вишеградської групи та Східного партнерства [17, с. 5]. Індекс потенційної чистої міграції, визначений Американським інститутом громадської думки GALLUP, вказує на різницю між кількістю дорослих, які розглядають можливість імміграції та еміграції [18, с. 8].

Також, обрання та врахування факторів, що впливають на міграційні потоки, є важливим завданням для математичного моделювання цих процесів. Гравітаційний закон просторової взаємодії, який визначає, що сила тяжіння між регіонами пропорційна їх відстані, був основою ранніх математичних моделей для оцінки схильності населення до міграції та прогнозування її обсягів. Наприклад, для прогнозування обсягів міграції між регіонами, Дж. Ціпф запропонував гравітаційну модель, яка враховує такі аспекти [19]:

$$M_{ij} = G P_i \cdot P_j R_{ij}^2, \quad (1.7)$$

де M_{ij} – масштаби міграції між містами i та j ;

P_i, P_j – чисельність населення в містах i та j відповідно;

R_{ij}^2 – відстань між містами i та j ;

G – статистично розрахована постійна «гравітації».

Модель, яка представлена, стверджує, що обсяг міграційних потоків між регіонами залежить від квадрату відстані між ними та населення в цих регіонах. Проте, є деякі недоліки у цій моделі. Наприклад, вона базується на припущенні, що міграційні потоки є симетричними, що не завжди відповідає реальності. Крім того, у моделі не враховані змінні регіонального соціально-економічного розвитку, які можуть впливати на рішення особи щодо міграції.

Існують альтернативні моделі, такі як моделі проміжних можливостей Стоуффера, які вважають, що кількість людей, які мігрують на певну відстань, залежить від кількості доступних можливостей для мігрантів та є оберненою пропорційною кількості бар'єрів [20]. Серед факторів, що можуть упливати на міграцію, Стоуффер виділяє перешкоди, такі як високі витрати на подорожі, відсутність інформації, вороже ставлення до прибулих, політичні та правові обмеження тощо. Він вважає, що на обсяг міграції між двома регіонами головним чином не впливає їхня близькість чи чисельність населення. Ця теорія відрізняється тим, що враховує багато різних чинників, які впливають на ймовірність міграції.

Також, завдяки системі детермінантів формування міграційних мотивів Шиманської К.В., вдалося створити фундаментальну модель міграційної привабливості нації, яка може бути використана для порівняльних досліджень. У загальній формі ця модель представляє собою сукупність штучних індикаторів, об'єднаних категоріями детермінантів.

$$I_{migr} = \gamma_1 D_E + \gamma_2 D_S + \gamma_3 D_P + \gamma_4 D_L + \gamma_5 D_N, \quad (1.8)$$

де D_E – економічні детермінанти;

D_S – соціо-демографічні детермінанти;

D_P – політико-безпекові детермінанти;

D_L – мовно-культурні детермінанти;

D_N – еколого-природничі детермінанти;

γ – ваговий коефіцієнт групи детермінантів.

Отже, існують різні методи оцінки міграційних процесів, які використовуються в залежності від ситуації й часто в комбінації. Саме тому не існує кращого методу, адже всі вони відіграють свою роль.

Отже, для аналізу міграційних процесів використовуються як кількісні, так і якісні підходи. Якісні методи спрямовані на структурний аналіз та пояснення динаміки процесу, тоді як кількісні методи дозволяють виявити закономірності у виникненні явищ та вивести загальні аспекти.

Кількісні підходи до розуміння динаміки міграційних переміщень базуються на обробці статистичних даних та використовують детерміновані показники, такі як шкали і коефіцієнти прибулих і вибулих, сальдо міграції, валова міграція, коефіцієнт загального міграційного обороту, та ефективність міграції. Різноманіття цих показників дозволяє отримати глибше розуміння динаміки міграційних процесів та їхнього впливу на суспільство і економіку.

Окрім традиційних моделей, таких як гравітаційна модель, існують альтернативні підходи до розуміння міграційних процесів. Наприклад, моделі проміжних можливостей Стоуффера враховують кількість доступних можливостей для мігрантів та перешкоди, які можуть впливати на їх рішення щодо міграції. Ці моделі враховують різноманітні соціально-економічні та політичні чинники, такі як витрати на подорожі, правові обмеження та вороже ставлення до прибулих.

Крім того, модель міграційної привабливості нації, розроблена Шиманською К.В., використовує систему детермінантів, що враховують економічні, соціо-демографічні, політико-безпекові, мовно-культурні та еколого-природничі аспекти.

Крім того, важливим аспектом є розуміння різноманітних соціокультурних та економічних контекстів, які впливають на міграційні рухи. Урахування таких чинників, як культурні розбіжності, мовні бар'єри, рівень економічного розвитку та можливості для зайнятості, є ключовим для розуміння міграційних процесів.

Отже, розмаїття методів дослідження міграційних процесів дозволяє отримувати різнобічні та об'єктивні дані, що сприяє глибшому розумінню цих явищ і формуванню ефективної політики управління міграційними потоками.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ МІГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

2.1. Особливості та характер міграційних процесів в ЄС

На сучасний момент країни Європейського союзу стали привабливими для мігрантів, що викликає необхідність ретельного вивчення міграційної ситуації та змін у динаміці міграції в цих країнах. Загалом, протягом 2020 року 3,3 млн. осіб переселилися до одного з країн-членів ЄС, тоді як приблизно 2,2 млн. емігрантів, за повідомленням, покинули територію ЄС. Однак ці загальні показники не відображають всі міграційні потоки до та з ЄС в цілому, оскільки вони також враховують переміщення між різними країнами-членами Європейського союзу.

У 2020 році в межах ЄС було близько 1,9 млн. іммігрантів із країн, що не є членами ЄС, та приблизно 956 тис. осіб, які емігрували з ЄС у країни за її межами (рис. 2.1). Крім того, 1,2 млн. осіб раніше проживали в одній з країн-членів ЄС та переміщувалися в іншу державу-член. Для порівняння, у 2019 році було, відповідно, близько 2,7 млн. іммігрантів до ЄС з країн, що не є членами ЄС, та приблизно 1,2 млн. осіб, які емігрували з ЄС до країн за її межами. Крім того, у 2019 році 1,4 млн. осіб, які раніше проживали в одній з країн-членів ЄС, мігрували в іншу державу-член.

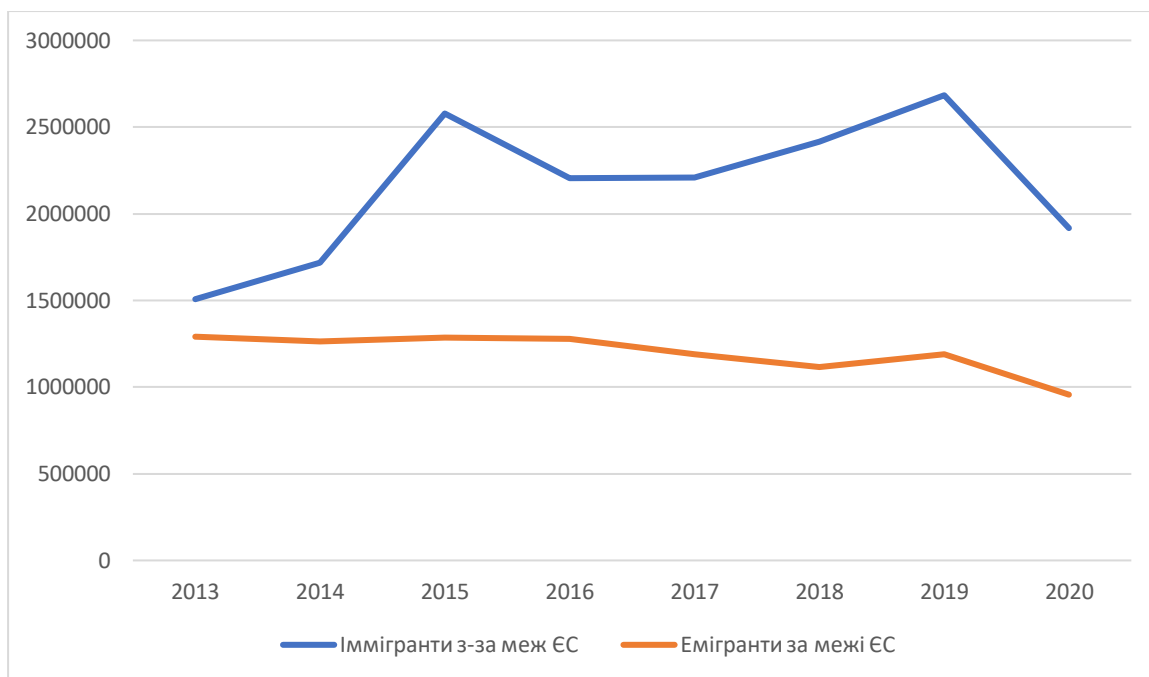

Рисунок 2.1 – Динаміка іммігрантів з-за меж ЄС та емігрантів за межі ЄС, 2013–2020 рр. (в млн.)

Джерело: систематизовано автором на основі [21]

Щодо кількості постійного населення, у 2020 році найвищий рівень імміграції було зафіксовано у Люксембурзі (36 іммігрантів на 1000 осіб), за ним слідує Кіпр (29 іммігрантів на 1000 осіб) і Мальта (27 іммігрантів на 1000 осіб) (рис. 2.2). Щодо еміграції, найвищі показники у 2020 році були зареєстровані на Мальті (25 емігрантів на 1000 осіб), Кіпрі та Люксембурзі (обидва 24 емігранти на 1000 осіб).

Порівнюючи 2019 та 2020 роки можна побачити значний спад саме щодо іммігрантів, що стосується емігрантів також помітний спад, але не такий значний. Також слід відзначити, що шалений скачок помітний саме у 2015 році, що пов'язане з шаленими припливами мігрантів до ЄС, що призвело до міграційної кризи.

Цей скачок відбувся в контексті значних геополітичних змін та гуманітарних криз, таких як війна в Сирії та конфлікти на Близькому Сході, що змусили тисячі людей шукати притулок у країнах ЄС. Ця ситуація

спровокувала не лише гостру дискусію щодо міграційної політики Європейського Союзу, а й привернула увагу до проблеми беженців та мігрантів у світовому масштабі. Вона також стимулювала розвиток нових стратегій та підходів до управління міграційними потоками в Європі.

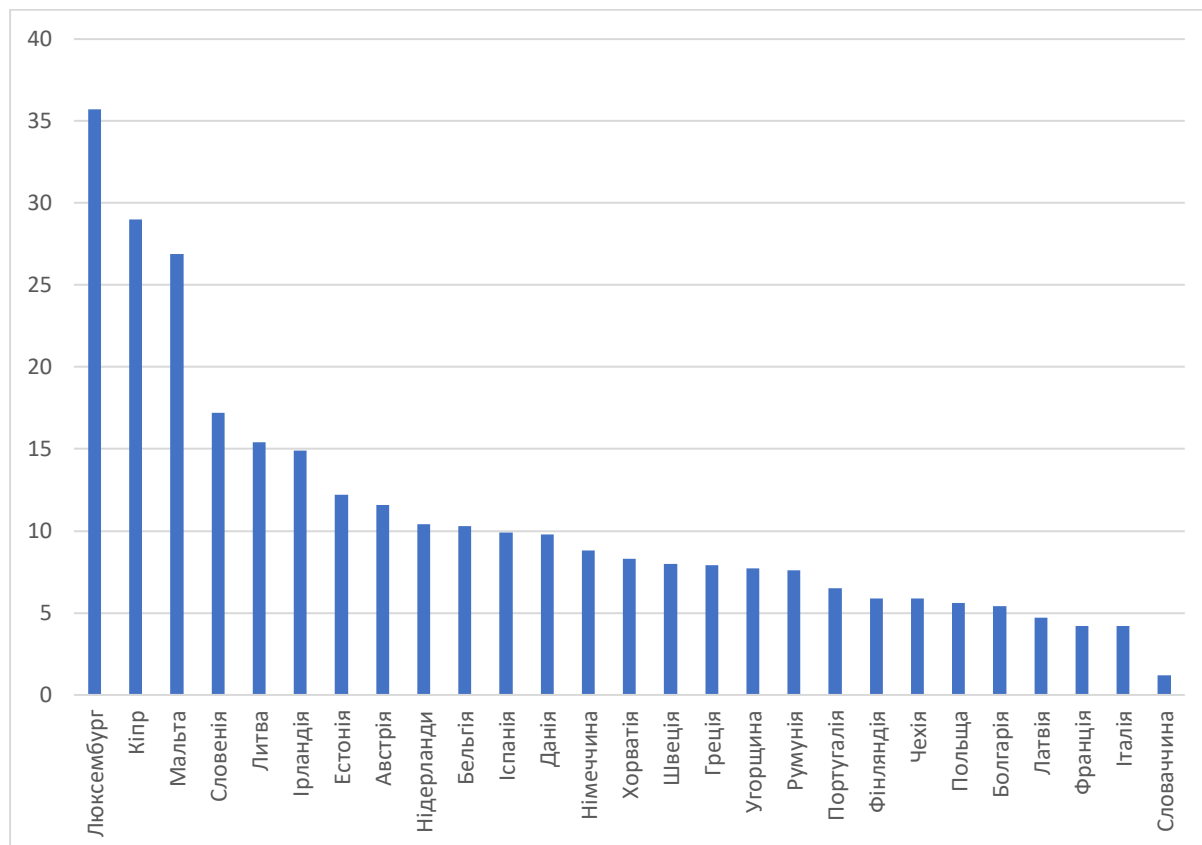

Рисунок 2.2 – Структура іммігрантів за країнами, 2021 (%)

Джерело: систематизовано автором на основі [21]

З відносним показником негромадян найвищу частку в Європейському союзі зафіксовано в Люксембурзі, де вони становлять 47,1% від загального населення. Також високий відсоток іноземних громадян (понад 10% постійного населення) спостерігається в країнах, таких як Мальта, Кіпр, Австрія, Естонія, Латвія, Ірландія, Німеччина, Бельгія та Іспанія. У той час як в Румунії частка негромадян становить менше 1% (0,8%).

Щодо відносної частки народжених за кордоном у загальній чисельності населення, найвищий показник в Люксембурзі, де цей відсоток складає 48,7% від постійного населення. Також високі показники спостерігаються в

Мальті (23,2%) та Кіпрі (22,4%). З іншого боку, Польща має низький відсоток народжених за кордоном, що складає 2,4% від загального населення на 1 січня 2021 року, за нею слідують Болгарія (2,9%), Румунія (3,6%) і Словаччина (3,7%) (рис. 2.3).

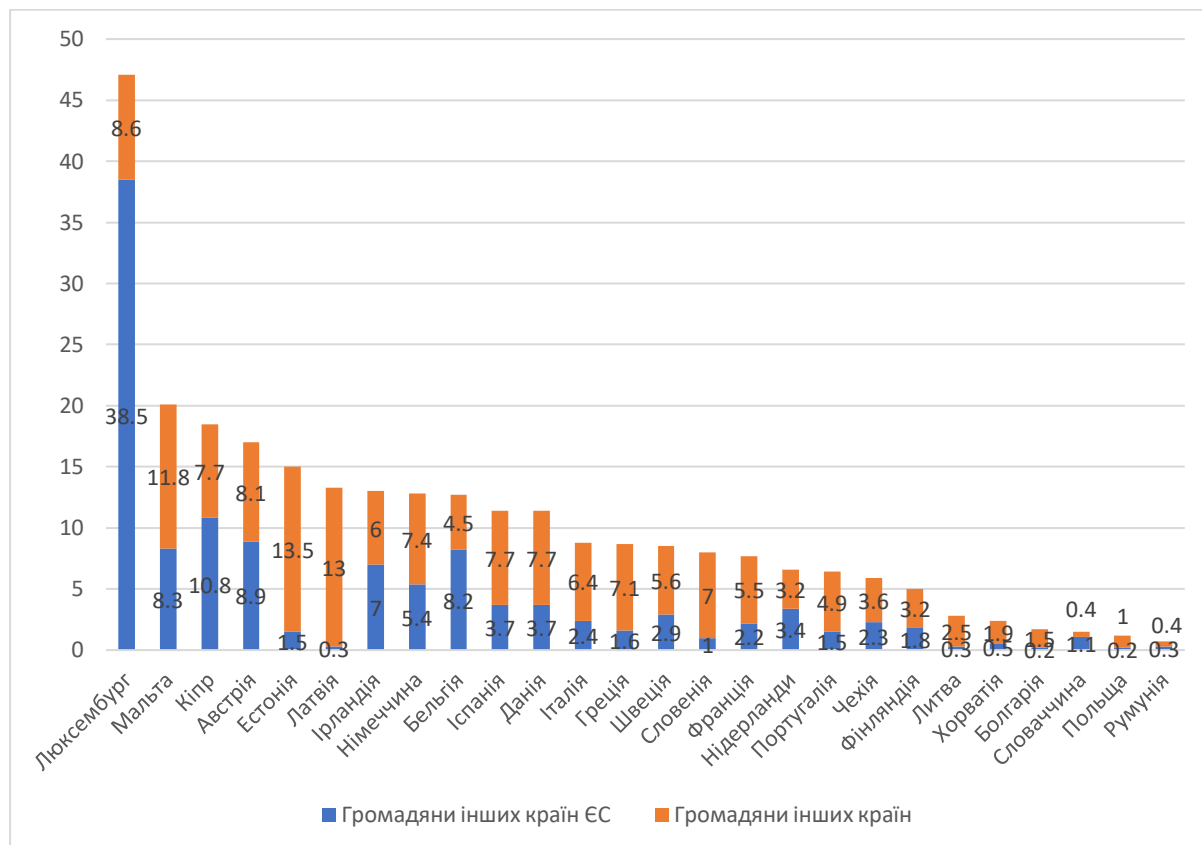

Рисунок 2.3 – Частка негромадян серед постійного населення на 2021 рік (%)

Джерело: систематизовано автором на основі [21]

У 2021 році статевий розподіл іммігрантів до країн-членів Європейського союзу показав, що чоловіків було трошки більше, ніж жінок, з відповідними частками 55% та 45% відповідно. За даними звітів, найвища частка іммігрантів-чоловіків була зареєстрована в Хорватії, де чоловіки склали 75% від загальної кількості іммігрантів. Натомість, найвищий відсоток іммігранток спостерігався на Кіпрі, де жінки становили 54% від усіх іммігрантів (рис. 2.4).

Можна побачити, що найменшу частку складають саме Польща та Румунія.

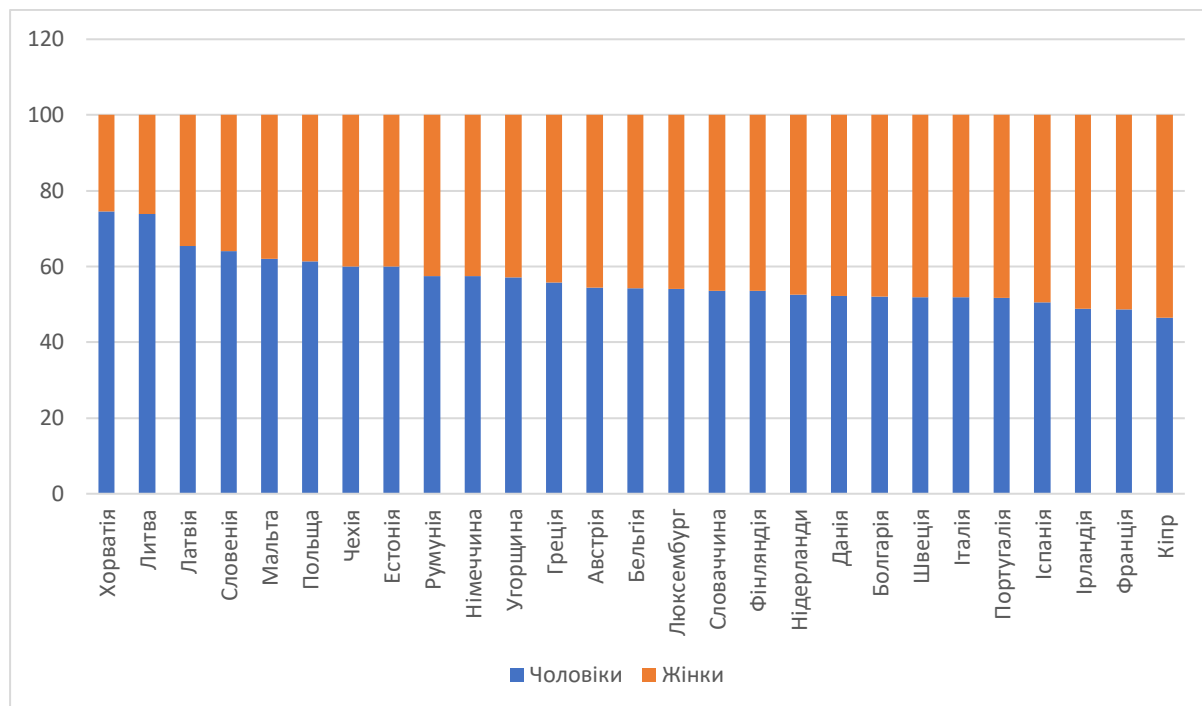

Рисунок 2.4 – Структура іммігрантів за статтю, 2021 (% від усіх іммігрантів)

Джерело: систематизовано автором на основі: [21]

Отже, країни Європейського союзу є значно привабливими для мігрантів, і це підтверджується аналізом тенденцій міграції, де можна відзначити стійкий ріст кількості мігрантів, які обирають країни ЄС в якості свого призначення. Люксембург виявився країною-членом ЄС, де спостерігається найвища частка негромадян, а саме 47,1% від загального населення. Висока кількість іноземних громадян (понад 10% від постійного населення) також зафіксована в інших країнах, таких як Мальта, Кіпр, Австрія, Естонія, Латвія, Ірландія, Німеччина, Бельгія та Іспанія.

2.2. Механізми і інструменти регулювання міграційних процесів в ЄС

В сучасному світі, що охоплений глобалізацією та постійними трансформаціями, міграційні процеси виявляються неодмінною складовою соціального та економічного ландшафту. Розуміння та ефективне управління цими процесами стають важливим завданням для країн усього світу. З цієї причини виникає необхідність у проведенні компаративного аналізу міграційних політик різних країн, спрямованого на визначення спільних та відмінних аспектів їхніх підходів до регулювання міграційних потоків.

Міграційна політика Європейського Союзу виникла у 1975 році паралельно з утворенням міжурядової групи TREEVI (Terrorisme, Radicalisme, Extremisme et Violence Internationale). Ця група, складена з міністрів внутрішніх справ країн-членів ЄС, призначалася для боротьби з тероризмом, контролю за кордонами, регулювання імміграційних процесів та запобігання нелегальному транспорту та торгівлі наркотиками [22, с. 751–777]. Положення цієї групи формувалися відповідно до Єдиного Європейського акту (ЄЕА) 1986 року та Політичної декларації.

У період з 1985 по 1990 роки країни-члени Європейського Союзу уклали Шенгенські угоди, які проголошували свободу пересування без кордонів. Проте в цьому документі не було визначено чіткого розподілу компетенцій між інститутами ЄС та національними державами, ускладнюючи співробітництво в міграційній сфері.

У 1991 році, під час переговорів у Люксембурзі, були висловлені пропозиції щодо комунітаризації політики міграції, тобто передачі регулювання на наднаціональний рівень. Цей компроміс було досягнуто й

закріплено у положеннях Договору про Європейський Союз (Маастрихтської угоди), зокрема в розділі VI "Співпраця у сфері внутрішніх справ та юстиції". Цей розділ визначав "сферу спільних інтересів", включаючи політику надання притулку, контроль за зовнішніми кордонами ЄС, міграційну політику, митне співробітництво, співпрацю у галузі цивільного та кримінального права, а також співпрацю національних поліцейських служб [23, с. 414].

Договір також передбачав можливість впливу Комісії ЄС, Європейського парламенту та Європейського Суду на прийняття рішень з міграційної політики. Однак функції цих органів були обмежені консультаційними можливостями. Таким чином, укладення Шенгенських угод та Договору про Європейський Союз сприяло створенню "простору свободи, безпеки та правосуддя", спрямованого на забезпечення свободи пересування та наближення політики Євросоюзу до потреб громадян.

З метою запобігання неконтрольованому припливу мігрантів, викликаному "політикою відкритих дверей" ЄС, був укладений Амстердамський договір у 1997 році. Згідно з цим договором, інституції Європейського Союзу отримали повноваження приймати нормативні акти в області міграції, які стали обов'язковими для виконання усіма країнами-членами Європейського Союзу [24, с. 532]. Лісабонський договір, укладений у 2007 році, сприяв подальшому розширенню повноважень інституцій Європейського Союзу в міграційній політиці [25, с. 2–4].

У 2008 році Європейська рада схвалила Пакт імміграції та надання притулку, в якому визначено основні напрями міграційної політики ЄС:

- Робота з країнами походження мігрантів;
- Зміцнення зовнішніх кордонів Європейського Союзу;
- Запобігання нерегулярній міграції та повернення мігрантів до країн, з яких вони прибули;
- Реформа Спільної європейської системи притулку;

- Забезпечення можливостей для легальної міграції;
- Заохочення інтеграції громадян третіх країн [26].

На основі аналізу ситуації в міграційній сфері ЄС були сформульовані та закріплені принципи міграційної політики. Ці принципи включають якісне та прозоре нормативне підґрунтя для забезпечення легальної міграції, врахування потреб сучасного ринку праці, а також справедливий розподіл обов'язків та взаємну довіру між країнами-членами Європейського Союзу [27]. В цілому, система сучасної міграційної політики ЄС представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Сучасна міграційна політика ЄС

Принципи	Правова база	Фінансування
1) Ефективні процедури надання притулку та повернення;	1) Директива про процедури надання притулку; 2) Директива про умови прийому;	Фонд надання притулку, міграції та інтеграції – це програма фінансування, керована Генеральним
2) Солідарність і справедливий розподіл відповідальності; 3) Зміцнення партнерства з третіми країнами.	3) Директива про кваліфікації; 4) Дублінський регламент; 5) Регламент EURODAC.	директоратом з питань міграції та внутрішніх справ Європейської Комісії, яка сприяє ефективному управлінню міграційними потоками та впровадженню, зміцненню та розвитку спільного підходу до надання притулку та імміграції в Європейському Союзі.

Джерело: систематизовано автором на основі [36]

Отже, основу для правового регулювання міграційної політики складають ряд документів, зокрема Шенгенські угоди, Договір про Європейський Союз, Амстердамський договір, Лісабонський договір і Пакт імміграції та надання притулку. Шляхом використання цих та інших правових актів ЄС вирішує завдання щодо законодавчого врегулювання міграційних питань, з урахуванням основних прав і свобод громадян. Проте, домінування ліберального підходу у більшості міграційних угод

призводить до збільшення потоку мігрантів до країн Європейського Союзу та породжує міграційні кризи.

У період 2015–2016 років сталася значуща міграційна криза, викликана масовим напливом мігрантів з країн Африки та Близького Сходу до Європи. За цей період кількість мігрантів, які щорічно в'їздили на територію Європейського Союзу, перевищила млн. осіб. Для подолання кризи у 2015 році Європейська комісія внесла комплекс заходів для вдосконалення міграційної політики Європейського союзу, включаючи рішення щодо зміцнення присутності ЄС у світі і План дій з боротьби з контрабандою мігрантів на 2015–2020 роки.

Відповідно до рішення Європейської комісії від 15 березня 2017 року, були внесені зміни до Шенгенського кодексу про кордони 2006 року, зокрема, встановлено обов'язковий регулярний контроль для всіх осіб, які перетинають межі Європейського Союзу. У зв'язку з загрозою терористичних актів в країнах ЄС були введені Система інформації та авторизації поїздок до ЄС (ETIAS) і Система в'їзду-виїзду (EES). Діяльність, спрямована на виконання цих заходів, привела до значного зменшення кількості мігрантів у 2017 році.

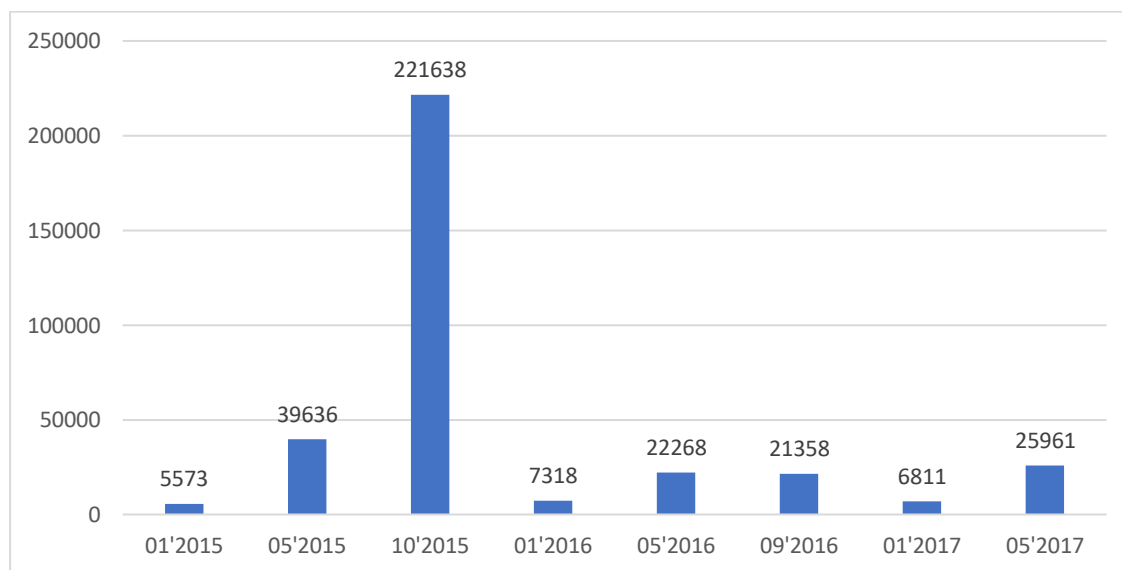

Рисунок 2.5 – Кількість мігрантів, які прибули до Європи Середземним морем в 2015-2017 рр., тис. ос. [27]

На шляхах міграції, які пролягають через Середземне море, у січні 2017 року кількість мігрантів впала до 6811 осіб. У жовтні 2015 року цей показник складав 221,638 осіб (рис. 2.5). Тим не менше, на початку 2022 року Європейський Союз став свідком нової хвилі міграції, яка значно перевищила масштаби подій 2015–2016 років. Основною причиною цього зростання міграційного потоку стала російсько-українська війна. Конкретно на кінець листопада 2022 року кількість біженців з України, які отримали статус тимчасового захисту в Європі, складала 4,8 млн. осіб. Найбільше осіб із статусом тимчасового захисту було зареєстровано в Польщі, Німеччині та Чехії (рис. 2.5).

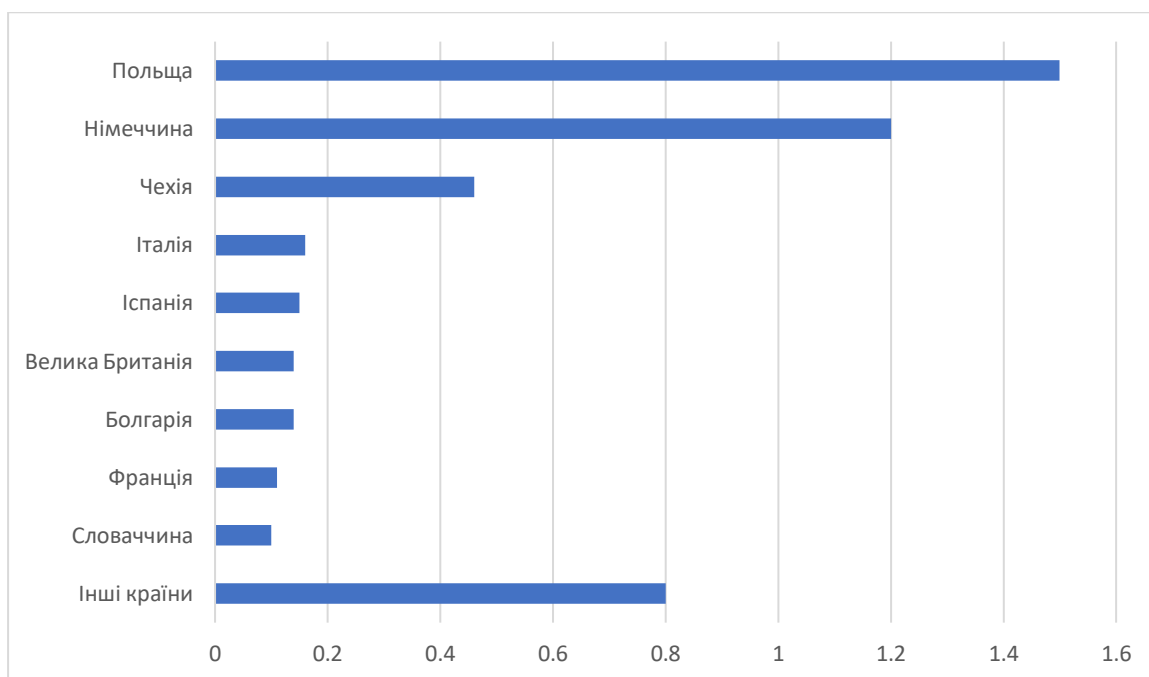

Рисунок 2.5 – Кількість українських біженців зі статусом тимчасового захисту в країнах Європи, млн. ос. в 2015 році [27]

Слід відзначити, що йдеться про осіб, які подали свої дані для отримання пільг. Узагалі в Європі зареєстровано понад 8 млн. біженців з України, і це число не враховує шукачів притулку з Єгипту, Пакистану, Афганістану та Сирії, кількість яких постійно зростає [27]. За оцінками Frontex (Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу), у найближчі роки міграційний тиск на

Європу продовжуватиме зростати, що викликано, передусім, збільшенням кількості військових конфліктів, економічною нестабільністю та масовою безробіттям у багатьох країнах світу [27]. Це свідчить про необхідність перегляду міграційної політики Європейського Союзу, яка стикається з безпрецедентними труднощами.

Механізми і інструменти регулювання міграційних процесів в Європейському Союзі (ЄС) відіграють ключову роль у формуванні та реалізації міграційної політики, спрямованої на забезпечення ефективного управління міграційними потоками та забезпечення захисту прав мігрантів. У розвинених країнах ЄС, таких як Німеччина, Франція та Італія, існують різноманітні механізми та інструменти, спрямовані на регулювання нелегальної міграції, забезпечення інтеграції мігрантів у суспільство та забезпечення їхніх прав.

До таких механізмів належать прийняття спеціальних законодавчих актів та нормативних документів, які регулюють умови в'їзду, проживання та працевлаштування мігрантів. Крім того, розвинуті країни ЄС використовують різноманітні програми та проекти інтеграції, що спрямовані на соціальну адаптацію мігрантів та надання їм необхідної підтримки у відновленні та адаптації до нового середовища.

Крім того, Європейський Союз активно співпрацює з країнами-партнерами та міжнародними організаціями у сфері міграції, впроваджуючи спільні проекти та ініціативи з метою боротьби з нелегальною міграцією, боротьби з торгівлею людьми та сприяння розвитку регіональної співпраці у сфері міграції.

Отже, механізми та інструменти регулювання міграційних процесів в Європейському Союзі є складним та комплексним механізмом, спрямованим на забезпечення стабільності та безпеки у сфері міграції, захист прав мігрантів та сприяння їхній інтеграції у суспільство.

Крім того, важливими елементами регулювання міграційних процесів в ЄС є моніторинг та аналіз міграційних трендів, що дозволяє вчасно реагувати на зміни в ситуації та вдосконалювати механізми управління міграцією.

2.3. Країнові відмінності міграційних потоків

Традиційно країни ЄС підтримують ідею, що в ситуаціях кризи члени Європейського Союзу повинні дотримуватися європейських цінностей, які є основою інтеграції. У випадках, коли прикордонні країни найбільше відчують тиск міграційних потоків, інші країни ЄС повинні виявляти солідарність та дотримуватися принципу справедливого розподілу відповідальності. У 2015 році Німеччина вирішила скасувати Дублінську угоду та впровадити "політику відкритих дверей" для біженців, що значно сприяло розподілу міграційного тиску та полегшило ситуацію в прикордонних країнах.

Після закінчення Другої світової війни Німеччина стикнулася з серйозним дефіцитом робочої сили через втрати працездатних чоловіків, які пішли на фронт або потрапили в радянські в'язниці. Робочі ресурси були важливі для відновлення післявоєнної інфраструктури та розвитку експортно-орієнтованої промисловості. Для вирішення цієї проблеми Німеччина уклала ряд успішних угод з наймання іноземних працівників. Головним джерелом робочої сили для покриття дефіциту стали іноземні працівники, яких приваблювали до країни в рамках міжнародних угод.

Перша така угода була укладена в 1955 році з Італією, а за нею слідувала серія угод з країнами Середземномор'я: Іспанією (1960), Грецією

(1960), Туреччиною (1961), Марокко (1963), Португалією (1964), Тунісом (1965) і Югославією (1968). Незважаючи на тимчасовий характер цих угод, турецькі мігранти успішно інтегрувалися в німецьке суспільство, переводячи свої сім'ї до Німеччини та ставши найчисельнішою діаспорою в країні.

У 2018 році згідно зі статистикою Федерального статистичного відомства, турки складали 14% серед усіх мешканців Німеччини з міграційним корінням, перевищуючи інші групи, такі як поляки, росіяни, казахи, румуни, сирійці, італійці, греки та хорвати, які в сумі становили 55% від загальної кількості мігрантів. Необхідно зауважити, що міграційна криза в Західній Європі у 2015 році була визнана найбільшою з часів Другої світової війни, коли великі потоки біженців з конфліктних зон Африки та Близького Сходу потрапляли до регіону. Лише за перші 6 місяців 2015 року Німеччина прийняла понад 450 000 біженців, а до кінця року їх кількість зросла до 1 087 478 осіб. Хоча спочатку ці біженці отримували соціальну допомогу, з часом, здобувши необхідні навички чи зайнявшись підприємницькою діяльністю, вони внесли значний вклад у економіку Німеччини [47].

Навіть у економічно розвиненій країні, як Німеччина, соціально-демографічні перспективи на наступні десятиліття виглядають не дуже оптимістично. Прогноз Єврокомісії показує, що до 2050 року країна стикнеться зі значним дефіцитом робочої сили, коли приблизно 25 млн. громадян вийдуть на пенсію, а частка населення віком понад 65 років складатиме третину від загальної кількості мешканців. У 2016 році Німеччина визначилася як країна із найнижчим рівнем народжуваності в світі, з коефіцієнтом народжуваності всього 1,4 дитини на одну жінку. Прогнозоване зменшення населення Німеччини до 2060 року становитиме 20 млн. осіб, зокрема, дефіцит народжуваності виріс до 150-180 тис. у 2018 році порівняно з попереднім роком. Це означає, що для компенсації браку

робочих ресурсів Німеччині необхідно залучати новий потік робочої сили, навіть з врахуванням додаткового навантаження на бюджет та соціальну систему країни, що стає викликом для розвинутої економічної системи. У зв'язку з цим, уряд Ангели Меркель до початку міграційної кризи ухвалив рішення надавати значну фінансову допомогу біженцям, однак до 2019 року ці виплати були значно зменшені.

Чимало осіб, які шукають притулок, володіють певними навичками та виявляють бажання отримувати освіту та розвивати свої професійні вміння, що приносить позитивність для країни, яка їх приймає.

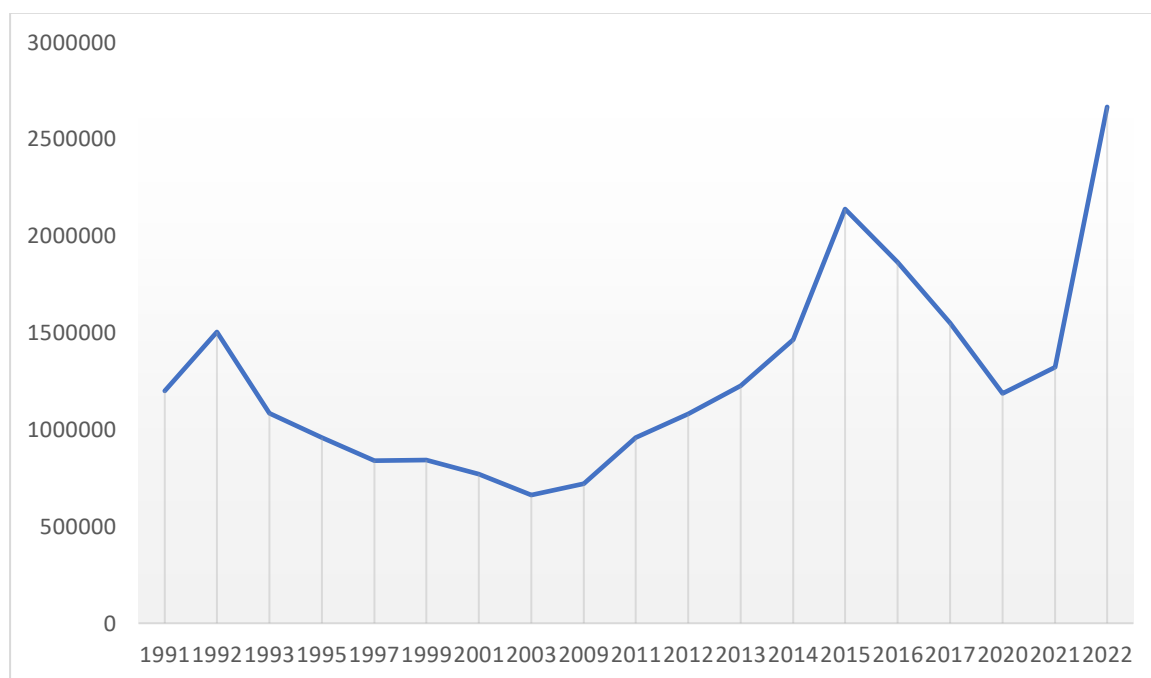

Рисунок 2.6— Кількість прибуття в Німеччину з 1991 по 2022 рік, тис. ос.

Джерело: систематизовано автором на основі [29]

У 2022 році в Німеччину прибуло 2,7 млн. осіб, і графік міграційних потоків чітко відображає вплив змін у законодавстві. Ключовим аспектом успішної інтеграції є володіння німецькою мовою, що становить перший крок у соціально-економічному житті країни. Статистика вказує, що більшість мігрантів мають обмежену або неповну середню освіту, зокрема

60% турків, італійців та осіб із колишньої Югославії, 50% греків і 40% поляків.

Німецька влада реагувала на цю ситуацію, приймаючи заходи для підвищення рівня освіти серед мігрантів. Зокрема, з 2005 року вводилось обов'язкове навчання німецької мови для іммігрантів з країн, не входячих до ЄС, що складалося з 600 годин занять та 30 годин вступних лекцій. Масштабні потоки біженців у 2015-2016 роках змусили владу Німеччини прийняти більш ефективні заходи для регулювання міграції, і в 2016 році був ухвалений федеральний закон про інтеграцію, в якому особлива увага приділяється мовній інтеграції дошкільнят.

Попри виклики, мовна та освітня інтеграція мігрантів у Німеччині розвивається активно, підтверджуючись даними статистики. Це свідчить про те, що країна впроваджує ефективні заходи для сприяння активній соціалізації та отриманню необхідних знань мовою від іммігрантів та біженців.

Таким чином, стає очевидним, що прибуття молодшої робочої сили з-за кордону відіграє важливу роль у забезпеченні економічного росту та соціальних виплат для старіючого населення Німеччини. Розумна стратегія адаптації та ефективна інтеграція новоприбулих на ринку праці допоможуть уряду ФРН компенсувати дефіцит робочої сили, стимулювати підприємницьку активність і сприяти створенню нових робочих місць, що в свою чергу призведе до збільшення надходжень до федерального бюджету через податкові відрахування. Такі заходи також сприятимуть зменшенню міжрелігійних та міжкультурних розривів.

Для розкриття сутності державної імміграційної політики країн Західної Європи розглянемо її нормативно-правову базу. Великобританія має два міграційних закони і Імміграційні Правила, які регулюють питання виїзду, апеляційні процедури та рішення щодо депортації [28]. Якщо заявнику відмовлено, і він не має чинної візи або дозволу на в'їзд, він

повинен покинути країну і оскаржити рішення з-за кордону. Проте іноді заявник може звернутися до Міністерства внутрішніх справ до моменту депортації, і Лорд-канцлер може розглянути матеріали справи та вивчити апеляцію.

У Великобританії Управлінню Верховного комісара ООН надані можливості участі в розв'язанні питань біженців, включаючи участь у судових апеляціях та консультації. Проте УВКБ ООН використовує ці повноваження лише в особливих випадках.

Наступним етапом є розгляд практики регулювання міграції в Данії. На рисунку 2.7 представлений склад біженців за країнами походження у Данії станом на 2022 рік.

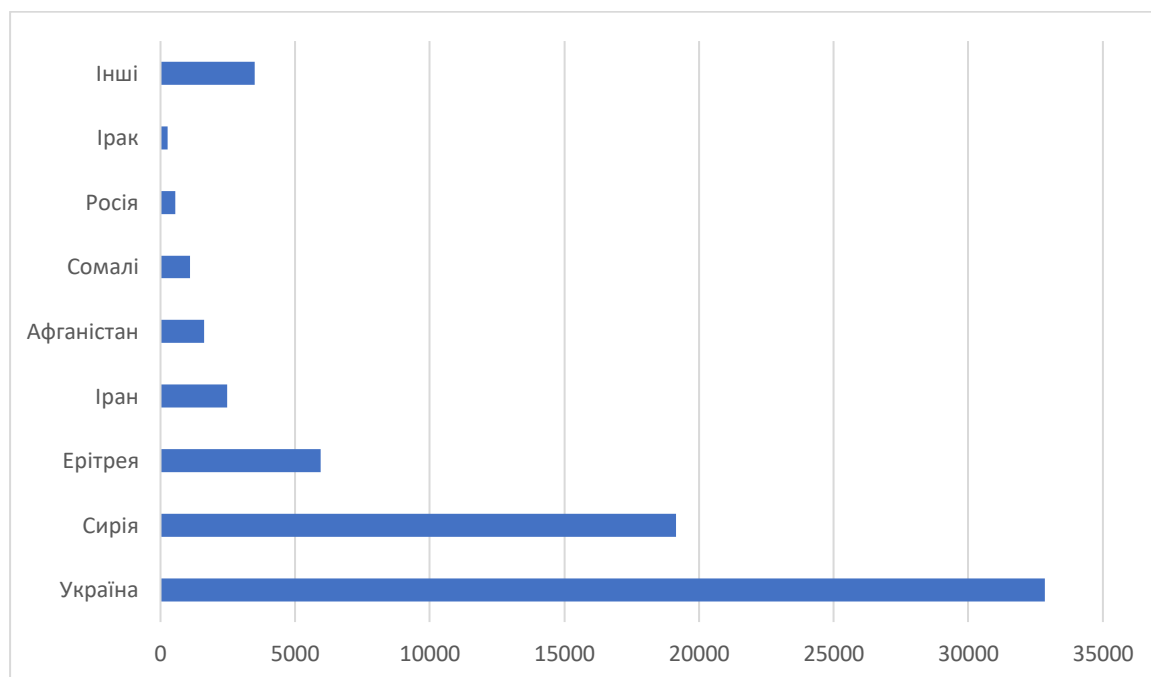

Рисунок 2.7 – Склад біженців за країнами походження у Данії тис. ос. станом на 2022 р.

Джерело: систематизовано автором на основі [30]

Вирішення питань, пов'язаних із біженцями та мігрантами в Данії, ґрунтується на положеннях закону та декрету про іноземців. Питання про обґрунтованість клопотань щодо надання притулку вирішує Датський директорат у справах іноземців. Заяви про притулок подаються в пунктах

в'їзду прикордонної поліції, яка проводить попереднє опитування заявників. Згідно з чинним законодавством, особам, чиї клопотання схожі за змістом на клопотання біженців або включають інші серйозні мотиви, може бути наданий статус де-факто. У такому випадку міністр внутрішніх справ може видати посвідку на проживання з гуманітарних міркувань.

Наступною країною для розгляду є Іспанія. Графік на рисунку 2.8 відображає кількість прибуттів до Іспанії за період з 2015 по 2022 рік.

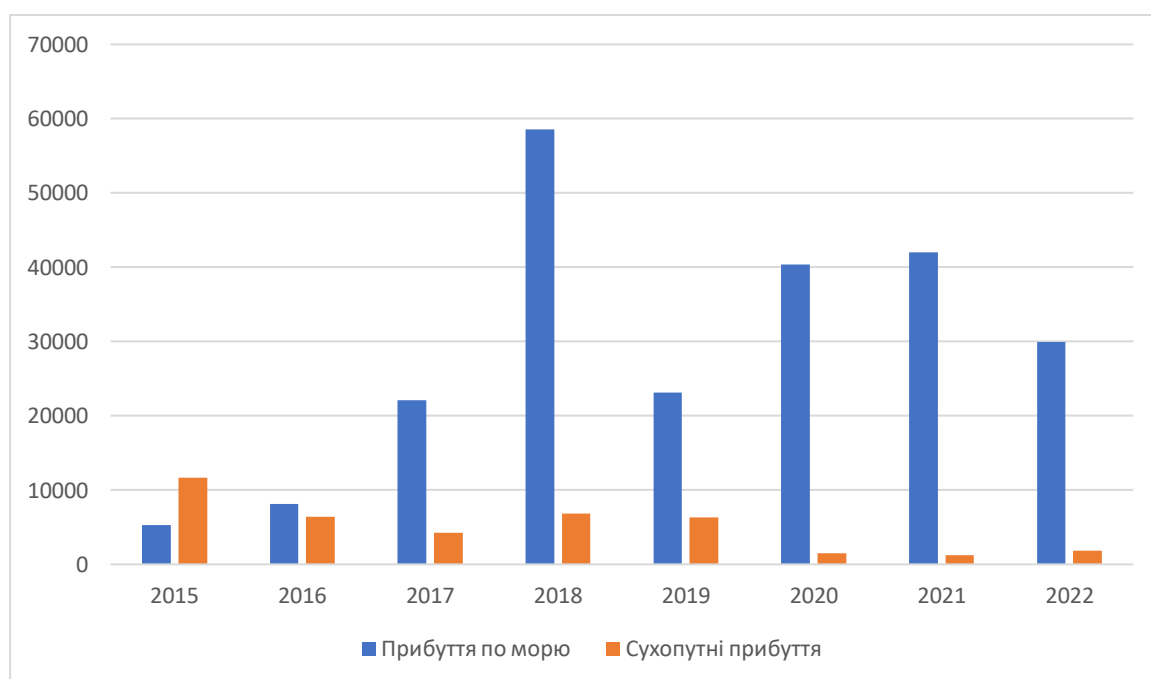

Рисунок 2.8 – Кількість прибуттів до Іспанії за 2015-2022 рр. тис. ос. за видами перетину кордону

Джерело: систематизовано автором на основі: [31]

В Іспанії міграційна стратегія ґрунтується на юридичних актах, таких як Закон про притулок та Королівський декрет. Вирішення питань, пов'язаних з мігрантами, здійснюється Міжвідомчою комісією з питань притулку й статусу біженців. Застосовуються конкретні заходи для прискорення розгляду клопотань, незалежно від їх обґрунтованості.

У Норвегії юридична база включає в себе Закон та Декрет про іноземців, а виконавчі функції покладені на Директорат імміграції Міністерства юстиції. Рішення стосовно клопотань приймаються на основі

поліцейського опитування. Ті, хто отримали гуманітарний статус, не мають права на з'єднання сімей до отримання постійного посвідчення на проживання.

У Фінляндії юридична база регулювання вимушеної міграції включає Закон та Декрет про іноземців, а також декрети, пов'язані з функціями Міністерства внутрішніх справ, Уповноваженого із захисту честі й гідності іноземців та Апеляційної комісії. Всі особи, які шукають притулок, проходять співбесіду в органах поліції, а при відмові в наданні притулку видаватися розпорядження про депортацію.

Одним з основних пріоритетів Європейського союзу в міграційній політиці є сприяння розвитку країн, звідки походять мігранти, з метою стабілізації їхнього населення. Кожна країна повинна мати можливість самостійно визначати свої можливості щодо інтеграції та кількості іноземних громадян, яких вона може прийняти, враховуючи різні параметри, такі як національність, професія, кваліфікація, вік, сімейний стан та інші аспекти.

На протязі історії міграційної політики різних країн визначальною була різноманітна складова, яка відображала сутність політики на певний період. У сучасних умовах цю складову складає міграційна політика, яка виявляє великий інтерес до мігрантів та враховує різні аспекти, такі як ситуація на ринку праці, демографічні показники та інші фактори.

Міграційна політика Європейського союзу (ЄС) базується на принципах солідарності та справедливого розподілу відповідальності в умовах зростаючого міграційного навантаження. Країни ЄС, які відчують тиск на свої прикордонні регіони, сприяють розподілу міграційного навантаження та дотримуються принципів відкритості та солідарності.

РОЗДІЛ 3. КОНВЕРГЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПОЛІТИК УКРАЇНИ ТА ЄС

3.1. Спільні і відмінні риси міграційних політик України та ЄС

Міграційна стратегія Європейського Союзу вкрай важлива для нашої країни, і це можна визначити принаймні з двох ключових поглядів. З одного боку, не існує сумніву, що починаючи з моменту набуття незалежності, Україна входить у систему міграції Європи. Більшість транскордонних переміщень громадян спрямована саме до країн Європи, будь то з метою туризму, навчання чи працевлаштування. З іншого боку, євроінтеграційні зусилля України передбачають впровадження європейських стандартів та правил у національне законодавство та адміністративну практику, зокрема в сфері регулювання міграційних процесів.

Протягом довгих років після війни, характер та тенденції міграційних процесів в колишньому СРСР, зокрема в Україні, формувалися та утримувалися через екстенсивну економічну політику. Ця політика супроводжувалася постійним зростанням робочих місць у містах та новонаселених регіонах. Внаслідок цього економічного підходу виникли масштабні міграційні потоки, переважно малокваліфікованої робочої сили, з сільських районів в міста України та за її межі.

Зрив СРСР та утворення Співдружності Незалежних Держав (СНД) відзначилися значущими змінами у розвитку міграційних процесів на пострадянському просторі. Ці події визначили принципово новий характер та динаміку міграцій, що відбувалися.

Розглянемо основні етапи формування сучасної міграційної політики України в табл.3.1. в Додаток А.

На сучасному етапі в Україні контроль над міграційними процесами на національному рівні здійснюється за допомогою міграційного права. Основні нормативно-правові документи, які регулюють цю сферу, включають Конституцію України [33], Закон України "Про громадянство України" [34], Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" [35], а також Указ Президента України "Про Концепцію державної міграційної політики" [36].

Основні напрямки міграційної політики України визначені у Стратегії державної міграційної політики на період до 2025 року. Документ визначає такі цілі, як підвищення рівня обізнаності населення щодо трудової експлуатації та реінтеграція українських трудових мігрантів. Проте, заплановані заходи у цьому напрямку обмежені, зокрема, обмежується лише наявність єдиного інформаційного порталу для мігрантів та підтримки працевлаштування після повернення.

Навіть при наявності загальності у суспільних відносинах, які регулюються конкретними нормативно-правовими документами та існуванні єдиного об'єкта, ці документи не складають єдину систему. Таким чином, однією з ключових задач регулювання міграційних процесів є створення та упорядкування відповідної нормативно-правової системи.

Ця система повинна враховувати як загальноприйняті принципи права, так і специфічні вимоги, що виникають у зв'язку з міграційними процесами. Для забезпечення ефективного функціонування цієї системи необхідно постійно аналізувати та оновлювати законодавство, враховуючи зміни в суспільних, економічних та політичних умовах як в самому Європейському Союзі, так і в його партнерських країнах.

Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності та гнучкості механізмів регулювання міграційних процесів і сприятиме забезпеченню більш стабільної та гармонійної інтеграції мігрантів у суспільство.

Державне управління у сфері міграції виконується як вищими та центральними органами управління міграційними процесами, так і місцевими органами управління міграційними процесами (рис. 3.1).

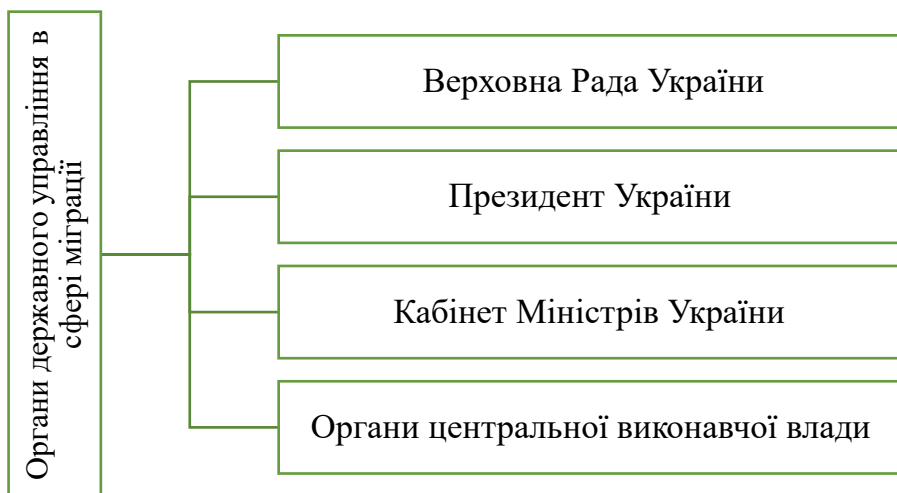

Рисунок 3.1 – Органи державного управління в сфері міграції

Джерело: систематизовано автором на основі: [37;38;39]

Верховна Рада України приймає закони, які визначають правовий статус мігрантів, регулюють міграційні процеси та інші відповідні питання. Президент України приймає рішення щодо прийняття до громадянства України та позбавлення громадянства України, а також надання притулку в Україні громадянам інших країн.

У реалізації державного контролю в сфері міграції беруть участь не лише центральні органи виконавчої влади, але й територіальні та місцеві органи влади. Це включає у себе центри надання адміністративних послуг, які відповідають за оформлення та видачу паспортів громадянина України, реєстрацію місця проживання та інші адміністративні процедури. Крім того, діє підрозділи міграційної служби, такі як відділи у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб, які забезпечують безпосереднє виконання завдань та функцій Державної міграційної служби України.

Державна міграційна політика має бути розроблена як комплекс заходів, що включає в себе законодавчі, інституційні та організаційні

ініціативи. Метою цієї політики є забезпечення ефективного державного управління міграційними процесами, здійснення сталого демографічного та соціально-економічного розвитку країни, підвищення національної безпеки, інтеграція в загальноєвропейську міграційну політику, а також створення умов для неперешкодженого здійснення прав, свобод і законних інтересів мігрантів.

Ця політика також спрямована на здійснення міграційного контролю, спрямованого на запобігання та подолання негативних наслідків міграції, при цьому важливим аспектом є уникнення порушень прав, свобод і законних інтересів як мігрантів, так і громадян України.

Отже, державна політика України у сфері міграції в минулому і в сучасності стикається з великими труднощами, що виникають внаслідок інтенсивного міграційного руху в регіоні. Ця ситуація є результатом впливу міграційних тенденцій в регіоні на країну, яка, подібно до інших нових незалежних держав колишнього Радянського Союзу, виявилася змушеною перебудовувати свою міграційну систему.

Розвиток міграційної політики Європейського Союзу почався у 1975 році, паралельно з утворенням міжурядової групи ТРЕВІ (TREEVI – *Terrorisme, Radicalisme, Extremisme et Violence Internationale*). Ця група складалася з міністрів внутрішніх справ країн-членів ЄС та спрямовувалася на боротьбу з тероризмом, контроль за кордонами, регулювання імміграційних процесів, та запобігання нелегальному транспорту та торгівлі наркотиками [40, с. 751–777]. Особливості діяльності цієї групи визначалися положеннями Єдиного Європейського акту (ЄЕА) 1986 року та Політичною декларацією.

У період з 1985 по 1990 роки країни-члени Європейського Союзу укладали Шенгенські угоди, що визначали свободу пересування без кордонів. Проте ці угоди не встановлювали чіткого розподілу компетенцій

між інститутами ЄС та національними державами, що ускладнювало співробітництво в міграційній сфері.

У 1991 році на переговорах у Люксембурзі були сформульовані пропозиції щодо комунітаризації політики міграції, тобто передачі регулювання на наднаціональний рівень. Цей компроміс був досягнутий і відзначений у положеннях Договору про Європейський Союз (Маастрихтської угоди), зокрема у розділі VI "Співпраця у сфері внутрішніх справ та юстиції". Цей розділ визначав "сферу спільних інтересів", до якої входила політика надання притулку, контроль за зовнішніми кордонами ЄС, міграційна політика, митне співробітництво, співробітництво у галузі цивільного та кримінального права, а також співпраця національних поліцейських служб [41, с. 414].

Договір надавав Комісії ЄС, Європейському парламенту та Європейському Суду можливість впливати на прийняття рішень з міграційної політики, але функції цих органів обмежувалися консультаційними можливостями. У результаті підписання Шенгенських угод та Договору про Європейський Союз був створений "простір свободи, безпеки та правосуддя", спрямований на забезпечення свободи пересування та наближення політики Євросоюзу до потреб громадян.

З метою запобігти некерованій хвилі мігрантів, що виникла внаслідок "політики відкритих дверей" ЄС, у 1997 році був укладений Амстердамський договір. Згідно з цим договором, інституції Європейського Союзу отримали право приймати нормативні акти в сфері міграції, які були обов'язковими до виконання всіма країнами-членами ЄС [42, с. 532]. Лісабонський договір, укладений у 2007 році, подальшим чином розширив повноваження інституцій Європейського Союзу в сфері міграційної політики [43, с. 2–4]. У 2008 році Європейська рада затвердила Пакт імміграції та надання притулку, в якому визначені основні напрями міграційної політики ЄС, такі як робота з країнами походження мігрантів,

зміцнення зовнішніх кордонів ЄС, запобігання нерегулярній міграції, реформа системи притулку, забезпечення можливостей для легальної міграції та інші [44].

У період 2015–2016 років масовий приплив мігрантів із країн Африки та Близького Сходу до Європи призвів до серйозної міграційної кризи, під час якої річна кількість прибуваючих мігрантів на територію Європейського Союзу перевищила млн. осіб. Для подолання цієї ситуації в 2015 році Європейська комісія внесла пропозиції щодо вдосконалення міграційної політики Європейського союзу. Зокрема, було прийнято рішення про посилення присутності ЄС на міжнародній арені, а цей крок був підтриманий Планом дій з боротьби з контрабандою мігрантів на 2015–2020 роки.

Згідно з рішенням Європейської комісії від 15 березня 2017 року були внесені зміни до Шенгенського кодексу про кордони 2006 року. Зокрема, встановлено обов'язковий регулярний контроль для всіх осіб, які перетинають межі Європейського Союзу. У зв'язку із загрозою терористичних актів в країнах ЄС були введені Система інформації та авторизації поїздок до ЄС (ETIAS) і Система в'їзду-виїзду (EES). Завдяки цим заходам у 2017 році кількість мігрантів істотно зменшилася.

Однак на початку 2022 року Європейський Союз став свідком нової міграційної кризи, яка суттєво перевищувала масштаби подій 2015–2016 років. Основною причиною зростання потоку біженців була російсько-українська війна. За офіційними даними, станом на кінець листопада 2022 року, кількість біженців з України, які отримали статус тимчасового захисту в країнах Європи, досягла 4,8 мільйонів осіб. Найбільше біженців із статусом тимчасового захисту було зареєстровано в Польщі, Німеччині та Чехії, що є важливим відзначенням у контексті масштабів та гуманітарних наслідків цієї війни (рис. 3.3).

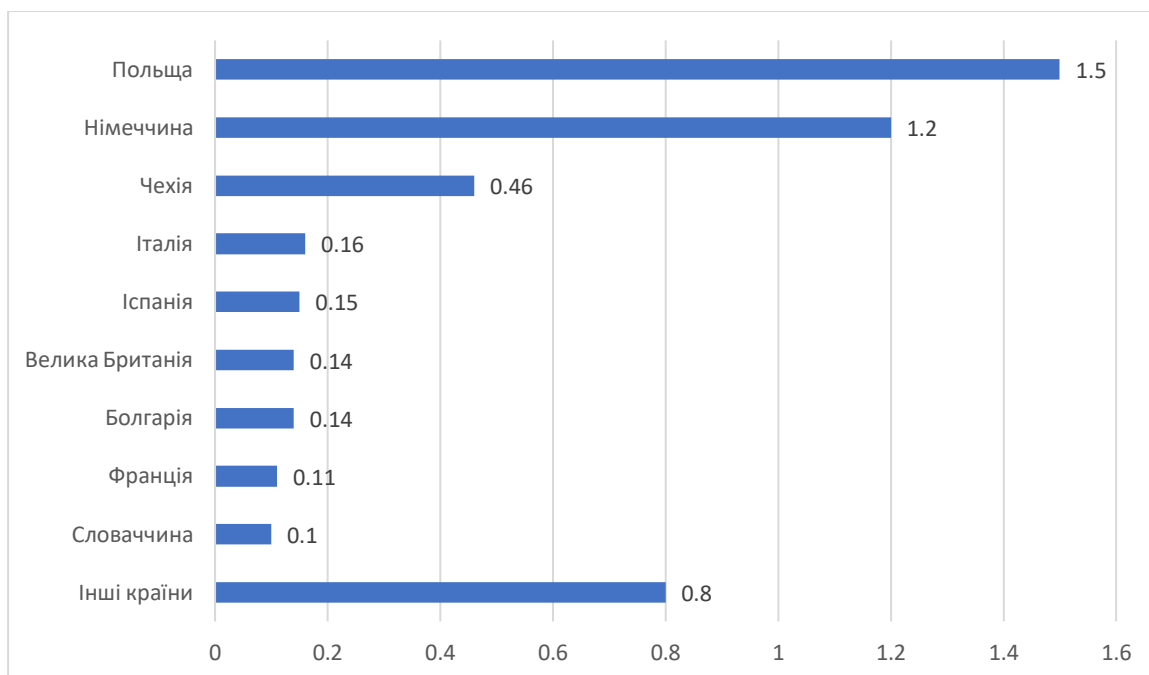

Рисунок 3.3 – Кількість українських біженців зі статусом тимчасового захисту в країнах ЄС, млн. ос. в 2022 році

Джерело: систематизовано автором на основі: [46]

Важливо відзначити, що розмова йде про осіб, які подали свої дані для отримання пільг. Загалом в ЄС зареєстровано понад 8 млн. біженців з України, і це число не враховує шукачів притулку з Єгипту, Пакистану, Афганістану та Сирії, кількість яких постійно зростає [47]. За оцінками Frontex (Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу), у найближчі роки міграційний тиск на Європу продовжить зростати, викликаний перш за все збільшенням кількості воєнних конфліктів, економічною нестабільністю та масовою безробіттям у багатьох країнах світу [48]. Це підкреслює необхідність перегляду міграційної політики Європейського Союзу, яка стикається з безпрецедентними труднощами.

Отже, проаналізувавши міграційну політику України і ЄС можна систематизувати спільні та відмінні риси в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Спільні та відмінні риси міграційних політик

Спільні риси	Відмінні риси
Безпека та Контроль: Обидві сторони акцентують на важливості забезпечення безпеки та контролю над міграційними процесами. Впровадження механізмів для перевірки фону та визначення статусу мігрантів.	Тип Міграції: Україна зазвичай стикається з еміграцією працівників на час важких економічних умов. ЄС більш широко розглядає імміграцію як складову міжнародної політики та має системи прийому біженців.
Співпраця з Міжнародними Організаціями: Україна та ЄС співпрацюють з міжнародними організаціями, такими як Міжнародна організація з міграції (МОМ) та УВКБ ООН. Залучення експертів із міграції для визначення ефективних стратегій.	Стратегії протидії Нелегальній Міграції: Україна здійснює заходи для протидії нелегальній міграції через реформування законодавства та посилення контролю на кордоні. ЄС спрямовує зусилля на розробку спільних стратегій протидії нелегальній міграції на рівні всіх членів.
Економічні міграції: Обидві сторони стикаються з економічними міграціями, де громадяни шукають можливості для працевлаштування та покращення економічного становища.	Внутрішні та зовнішні фактори: Міграційна політика України визначається внутрішніми факторами, такими як економічна ситуація, внутрішні конфлікти. У той час як в ЄС, національні політики поєднуються з загальною стратегією Європейського Союзу.
Реагування на кризи: Україна та ЄС реагують на світові кризи, такі як війни, конфлікти чи природні катастрофи, які можуть спричинити масові переселення населення.	
Регулювання міграційних процесів: Обидві сторони намагаються регулювати міграційні потоки через встановлення правил, законів і механізмів контролю.	

Джерело: систематизовано автором на основі [46]

Отже, міграційна політика ЄС визначається спробою забезпечити єдність та спільність стратегій управління міграційними процесами в усій Європейській унії. Основні напрямки включають контроль за зовнішніми кордонами, боротьбу з нелегальною міграцією та розподіл біженців між країнами-членами. ЄС ставить завданням забезпечити безпеку та внутрішню стабільність, одночасно дотримуючись гуманітарних принципів та прав людини.

Україна:

Міграційна політика України визначається як внутрішніми потребами країни, так і зусиллями впровадження європейських стандартів та норм. Зокрема, Україна акцентує на інтеграції в європейський простір, що передбачає адаптацію європейських норм у сфері міграції. Основними завданнями є регулювання міграційних процесів, підвищення обізнаності населення та реінтеграція українських трудових мігрантів.

Обидві країни стикаються з викликами глобальних міграційних тенденцій, таких як нелегальна міграція, біженці, інтеграція та співпраця з іншими країнами. Для забезпечення ефективного управління цими процесами важливо забезпечити не тільки безпеку та порядок, але й дотримання прав людини та гуманітарних принципів.

3.2. Вплив російсько-української війни на міграційну динаміку

Наша країна, так само як і в цілому Євросоюз, переживає найбільшу міграційну кризу, яка не має собі аналогів з часів Другої світової війни. Рекордна кількість людей, які вимушено залишають Україну, вразила країни Європи.

Ця небезпечна тенденція вимагає уваги як з боку офіційного Києва, так і з боку керівництва ЄС. Українці починають активно вплітатися в суспільства інших країн. Станом на 10 липня 2022 року з 500 громадян України 285 осіб (57%) виявили інтерес до питань легального перебування в новій країні, отримання пілг і т.д., тоді як 215 осіб (43%) проявили інтерес до мовних курсів, шкіл, дитячих садків та можливостей знайти

роботу. Для порівняння, на початку травня аналогічна частка становила 385 осіб (77%) проти 315 (23%).

Повернення українців додому повинно стати основним лейтмотивом спільної повоєнної політики України та Європейського Союзу. На сьогоднішній день міграційна ситуація є катастрофічною і, без сумніву, становить загрозу національній безпеці України.

В таблиці 3.3 можна побачити потоки міграції в Україні.

Таблиця 3.3 – Потоки міграції в Україні 2018-2022

Роки	Масштаби прибуття, осіб	Масштаби вибуття, осіб	Сальдо міграції (міграційний приріст), осіб
2018	542506	519914	22592
2019	533278	519045	14233
2020	256808	246188	10620
2021	442287	430290	11997
2022	224564	2894500	-2669936

Джерело: систематизовано автором на основі [49]

Важливо відзначити, що в період з 2018 по 2021 рік щорічний зріст населення внаслідок міграції зменшувався через зростання еміграції та зменшення притоку робочої сили. Проте у 2021 році сальдо міграції почало збільшуватися, хоча темпи цього зростання були невеликими. У 2022 році відбулися кардинальні зміни, які пов'язані з початком військової агресії Російської Федерації.

Визначити точну кількість українців, які зараз проживають за кордоном, є завданням складним. У грудні 2022 року Уповноважений Верховної Ради з прав людини Д. Лубинець повідомляв, що внаслідок повномасштабного вторгнення виїхало понад 14,5 млн. українців. За офіційними даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на травень 2023 року, в країнах Європейського союзу перебуває 4 019 815 громадян України за схемою тимчасового захисту [66].

Наприклад, згідно з неофіційними даними, кількість українців за кордоном оцінюється від 7-8 до 10 млн. осіб. За розрахунками EasyBusiness, приблизно третина вимушених мігрантів може повернутися до України [67].

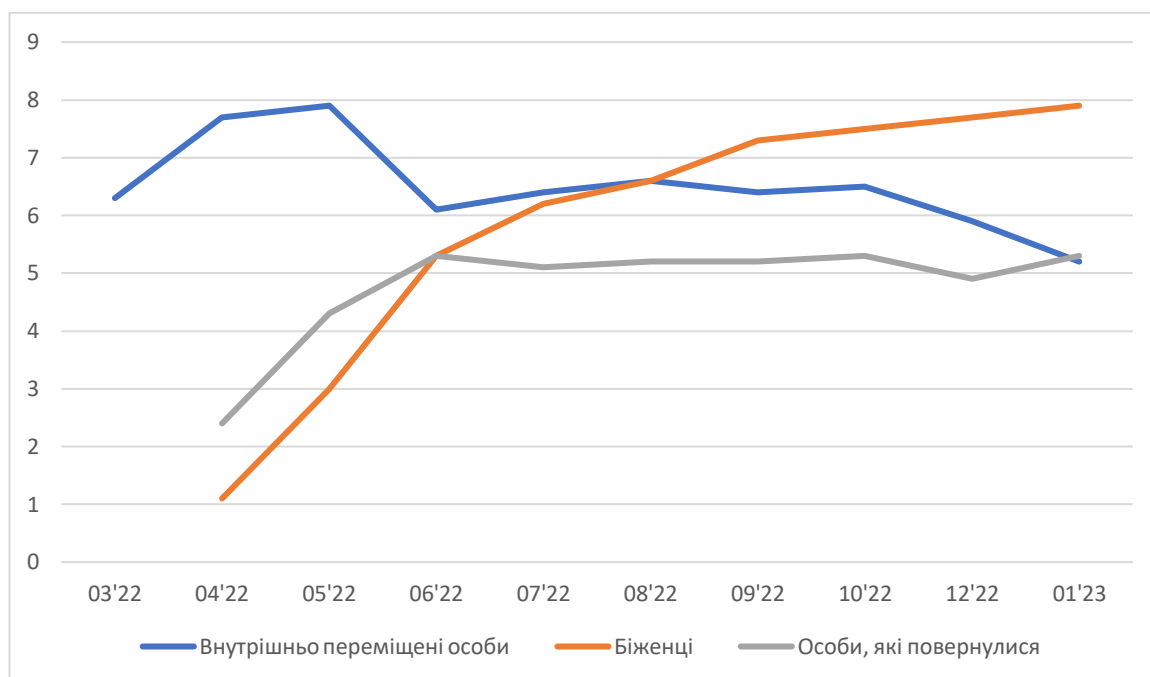

Рисунок 3.4 – ВПО, біженці та особи, які повернулися, млн.ос.

Джерело: систематизовано автором на основі [50]

Кількість громадян України, які тимчасово проживають за кордоном, за винятком Росії та Білорусі, оцінюється приблизно в 4,5 млн. осіб, переважно серед них жінки з дітьми. На листопад максимальна кількість осіб, а саме майже 1,5 млн., отримала статус тимчасового захисту в Польщі. Понад 1 млн. осіб отримали такий статус в Німеччині, а близько 450 тис. – в Чехії. Крім того, понад 100 тис. українців зареєстровано в Італії, Іспанії, Болгарії, Великобританії та Франції. В таблиці 3.4 можна побачити країни що прийняли біженців.

Таблиця 3.4 – Країни, що прийняли біженців

Країна	Дата	Біженці з України, зареєстровані для тимчасового захисту або аналогічних національних схем захисту	В країні зафіксовано біженців з України	Прикордонні переходи з України	Прикордонні переходи в Україну
Болгарія	02.05.2023	156 693	49 185	–	–
Чехія	02.04.2023	504 107	504 352	–	–
Естонія	10.04.2023	44 739	69 616	–	–
Угорщина	02.05.2023	35 030	35 030	2 603 998	–
Латвія	11.04.2023	47 080	32 380	–	–
Литва	11.04.2023	76 540	76 540	–	–
Польща	27.04.2023	1 583 563	1 583 563	8 959 627	8 803 268
Молдова	30.04.2023	–	107 645	814 622	458 524
Румунія	30.04.2023	129 438	99 027	2 310 350	1 908 051
Словаччина	30.04.2023	114 628	114 628	1 348 535	1 084 518

Джерело: систематизовано автором на основі [51]

Важливо відзначити, що з початком припливу українських біженців, Європейський Союз виявив готовність прийняти їх. Спостерігається, що вперше введено в дію директиву про тимчасовий захист, яка надає українцям право на проживання, працевлаштування та отримання допомоги в 26 з 27 країн-членів ЄС. Для них не потрібно проходити складний та тривалий процес подання документів на отримання притулку, який стосувався тих, хто прибув у 2015 році.

Це призвело до того, що країни, які раніше були складними у відносинах із шукачами притулку, стали ключовими пунктами призначення для українців. Наприклад, Польща прийняла 2,2 млн. біженців, а Угорщина, яка раніше позначалася як один з основних опонентів шукачів притулку,

відкрила свої двері для 340 000 українців, незважаючи на те, що прем'єр-міністр Віктор Орбан у 2015 році будував стіну для зупинки біженців.

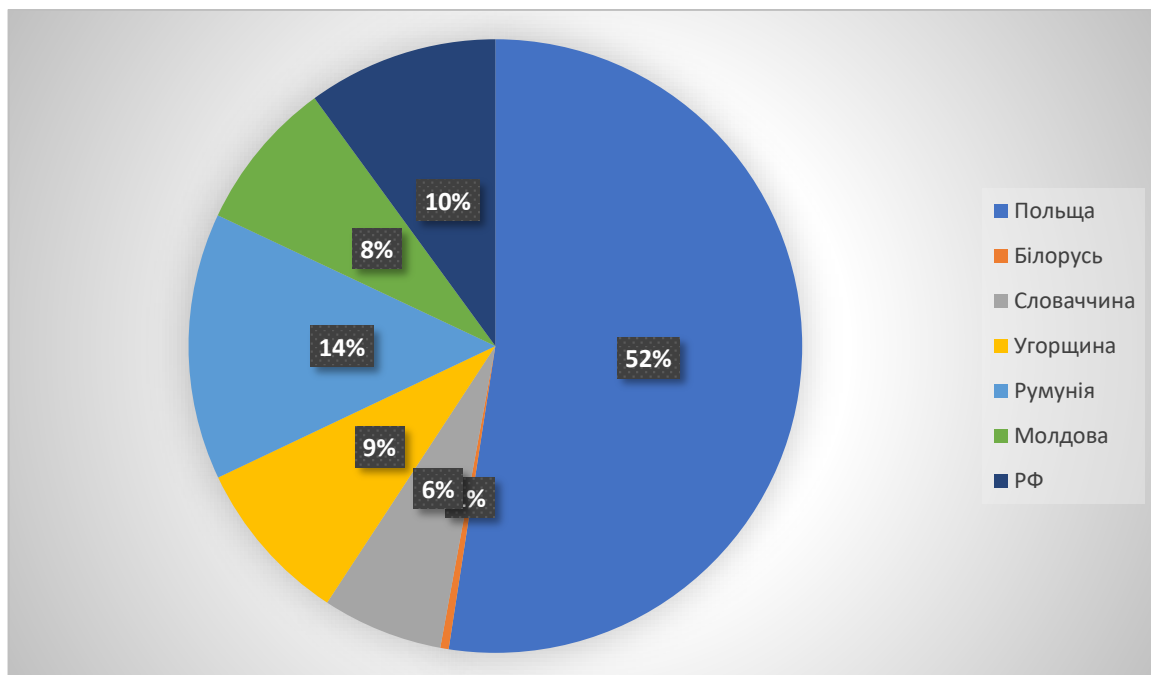

Рисунок 3.5 – Кількість біженців за країнами з України у 2022 році, %

Джерело: систематизовано автором на основі [50]

Більшість українців обирають країни Європейського Союзу для тимчасового або постійного переселення. Найбільш популярними напрямками стали Угорщина, Молдова, Румунія, Словаччина та Польща. Приблизно 88 тис. українців обрали інші країни Європи як свою нову домівку.

За інформацією ООН, найбільша кількість біженців із статусом тимчасового захисту знаходиться в Польщі, їхній загальний обсяг становить приблизно 1,5 млн. осіб. Загалом з моменту початку війни в Україні виїхало близько 6,5 млн. осіб, з яких 4,5 млн. повернулися. У Німеччині офіційно зареєстровано понад 709 тис. біженців, а в Чехії їх кількість становить приблизно 439 тис.

За повідомленням polskieradio24.pl, Польща готується до нового валу біженців з України наприкінці осені та взимку, зокрема жителі багатьох

українських міст, що зазнали руйнувань іде в сусідні країни в пошуках притулку.

Поперше, дослідження українських біженців в Польщі, Чехії та Румунії було проведено двома звітами, які підготував Центр східноєвропейських студій Варшавського університету через EWL Migration Platform у квітні та червні 2022 року.

Дослідження в Польщі тривало з 23 березня по 3 квітня 2022 року та охопило приблизно 400 дорослих біженців з України у Варшаві та Кракові, які подавали свої заяви на отримання польських реєстраційних номерів PESEL на вокзалах та пунктах прийому біженців.

Дослідження в Чехії та Румунії було проведено з 13 по 23 травня 2022 року на вибірці з 400 повнолітніх біженців, які перебували в Чехії та Румунії.

Зазначено, що воєнна ситуація значно вплинула на гендерну структуру української діаспори. Якщо раніше чоловіки складали більшість, то зараз жінки переважають (приблизно 95%), зокрема матері з дітьми (приблизно дві третини).

Вікова структура біженців майже не змінилася, а найбільш активною групою залишаються люди від 26 до 45 років, які визначають це рішенням шукати безпеки за межами своєї країни та необхідністю захистити дітей від загрози російських військ.

Стосовно віку біженців, то в Польщі середній вік становить 38 років, в Чехії – 35 років, а в Румунії – 40 років. Також відзначено, що 61% українських біженців у Польщі мають вищу або незакінчену вищу освіту, в Чехії цей показник становить 60%, а в Румунії – навіть 70% [50].

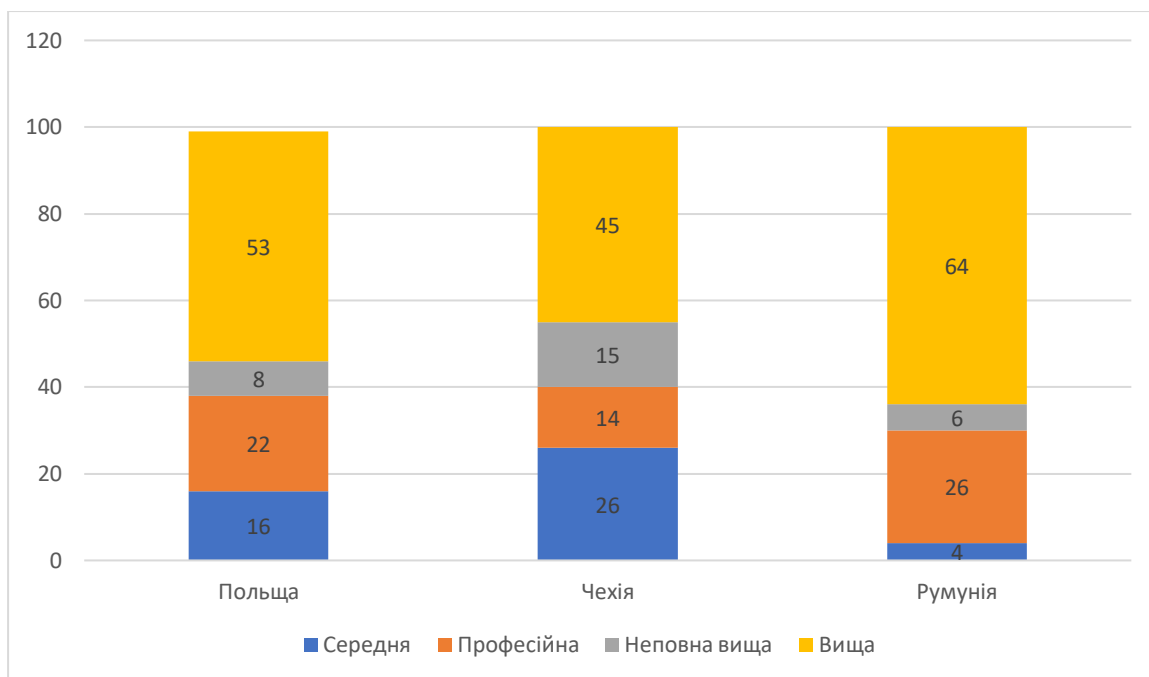

Рисунок 3.6 – Освіта біженців за країнами станом на 2022 р.

Джерело: систематизовано автором на основі [50]

Отже, кількість осіб, які повернуться, залежатиме від тривалості війни та ступеня руйнації інфраструктури. Багато жителів окупованих та зруйнованих міст вже сьогодні розпочали процес адаптації до нового місця проживання на тривалий термін.

3.3. Стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері

Стратегічні пріоритети розвитку співробітництва між Україною та Європейським Союзом в міграційній сфері включають ряд ключових аспектів, спрямованих на вдосконалення та ефективне управління міграційними процесами. Стратегічні пріоритети представлені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері

Законодавча та інституційна гармонізація	Забезпечення взаємної відповідності міграційного законодавства та встановлення ефективної системи управління міграційними процесами.
Безпека кордонів	Зміцнення безпеки зовнішніх кордонів для запобігання незаконній міграції, контрабанді та іншим загрозам безпеці.
Розвиток легальної міграції	Сприяння легальній міграції та розробка програм для повертання та інтеграції мігрантів, сприяючи розвитку господарства та культурному обміну.
Спільні програми з управління міграцією	Розробка та впровадження спільних програм та ініціатив для кращого управління міграційними потоками, враховуючи соціально-економічні та геополітичні виклики.
Підвищення кваліфікації персоналу	Розвиток професійної експертизи та навичок персоналу, який взаємодіє в галузі міграції, для більш ефективного виконання завдань.
Співпраця в гуманітарних питаннях	Забезпечення гуманітарної допомоги та підтримки для тих, хто постраждав від міграційних криз, включаючи біженців та внутрішньо переміщених осіб.
Інформаційна кампанія	Здійснення інформаційних кампаній та освітніх заходів для громадськості та мігрантів щодо прав та обов'язків, а також можливостей легальної міграції.

Джерело: систематизовано автором на основі [46]

Пріоритети представлені в таблиці мають на меті сприяти стійкому, ефективному та гуманному управлінню міграційними процесами між Україною та Європейським Союзом.

Ключовими передумовами для зниження міграційних процесів в Україні в цілому є (рис. 3.7):

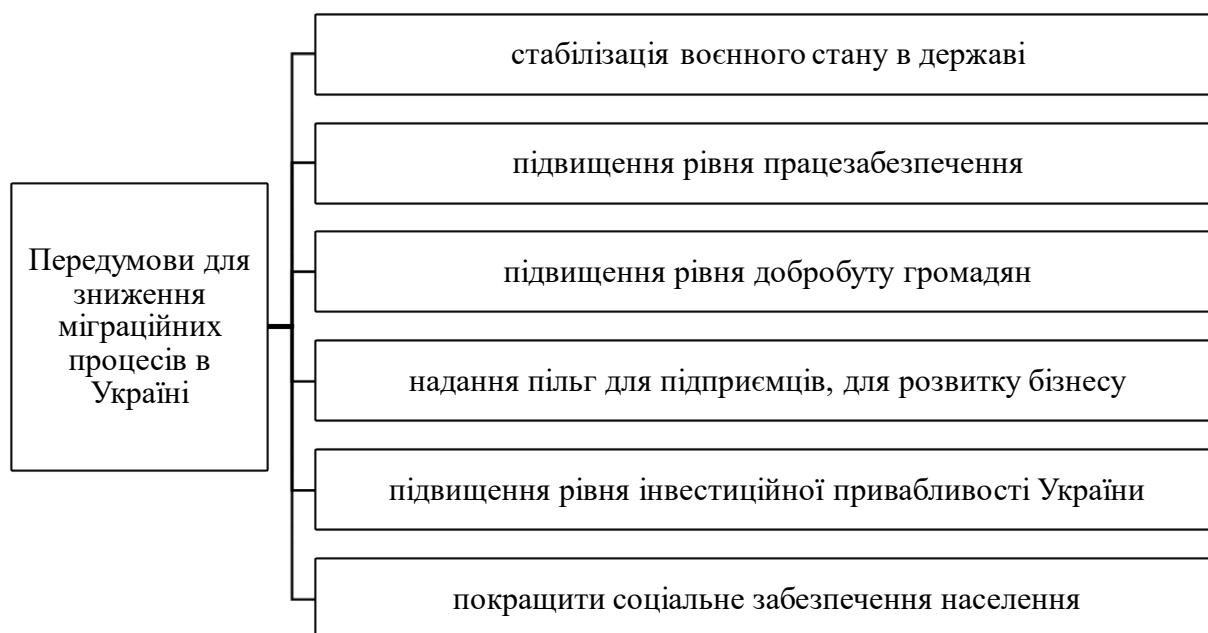

Рисунок 3.7 – Передумови для зниження міграційних процесів в Україні

Джерело: складено автором на основі [46]

4 березня 2022 року Рада ЄС прийняла Директиву про тимчасовий захист 2001/55/ЄС, вперше запровадивши новий механізм захисту [52]. З метою ефективнішої реалізації цього акту, 18 березня 2022 року Європейська Комісія опублікувала "Оперативні принципи" для держав-членів ЄС стосовно застосування Директиви про тимчасовий захист, в яких були визначені наступні аспекти:

- уточнення категорій осіб, які мають право на тимчасовий захист;
- введення концепції "адекватного захисту" відповідно до національного законодавства держав-членів як альтернативи тимчасовому захисту, відповідно до положень Хартії Європейського Союзу про основні права та зазначеної директиви;
- визначення необхідних документів та підтверджень для отримання тимчасового захисту або належного захисту відповідно до національного законодавства;

- можливість застосування правил тимчасового захисту до осіб, які не входять в сферу застосування Директиви, але потребують захисту, наприклад, тих, хто покинув Україну недовго до 24 лютого 2022 року;
- необхідність призначення законного опікуна або відповідного представника для неповнолітніх, які перебувають без супроводу;
- рекомендації щодо забезпечення свободи переміщення всередині ЄС до і після отримання дозволу на проживання;
- надання допомоги з репатріації для тих, хто не має права залишатися в ЄС, наприклад, якщо потрібно консульську допомогу для репатріації, яку може забезпечити Frontex – Європейська агенція з прикордонної та берегової охорони [53].

Звісно, директива має свої недоліки. Однією з найбільших проблем для українських біженців в країнах ЄС наразі є недостатня інтеграція у сфері працевлаштування, розміщення та житла, а також соціальних виплат і допомоги. На рівні ЄС також існує проблема неузгодженості багатьох питань, пов'язаних із стандартами міграційної політики. Для більшості українських громадян, які знайшли притулок у ЄС, обмежено можливості подорожей по території інших країн, що входять до Шенгенського простору, через закінчення 90-денного безвізового періоду. Це призводить до того, що при виїзді з країни-прихистка, люди не можуть повертатися до неї через інші країни Шенгенського простору.

Слід зазначити, що фінансування перебування українців створює нові фінансові виклики для бюджету ЄС, який не передбачав подібних витрат. У контексті пошуку майбутньої фінансової підтримки, європейські експерти розглядають два можливих сценарії: збільшення загальної суми семирічного бюджету або створення нового фонду поза межами бюджету. Семирічний бюджет вже містить кошти на підтримку іммігрантів, і, отже, його збільшення може не вимагати значних законодавчих змін, оскільки існуючі структури можна ефективно використовувати. Проте, збільшення

бюджету може бути неприйнятним для тих держав-членів, які вже не погодилися на його збільшення під час попередніх переговорів, бо існує побоювання, що розширений семирічний бюджет може залишитися постійним. Створення нового фонду поза межами семирічного бюджету може бути перевагою, оскільки він може бути тимчасовим і адаптованим до конкретних потреб українських біженців. З іншого боку, для створення такого фонду буде потрібне нове законодавство [54, стор. 27].

Одна з проблем пов'язана з майбутнім правовим статусом українських біженців в Європі після закінчення терміну тимчасового захисту. Згідно з Директивою ЄС про тимчасовий захист, вона буде надаватися українцям до 4 березня 2025 року, що є максимальним строком її дії - три роки з моменту застосування. Майбутнє українських біженців в Європі після закінчення терміну дії цієї директиви може бути вирішено двома способами.

Перший шлях передбачає, що кожна країна-член ЄС прийматиме окреме рішення про подальше перебування українців, враховуючи свої національні інтереси, політичні умови та ринкові фактори.

Другий шлях передбачає прийняття колективного рішення, що вимагатиме складної узгоджувальної процедури між країнами-членами ЄС. З урахуванням взаємної солідарності в наданні допомоги українським біженцям, цей сценарій може бути реалізований, але при наявності відмінностей у чисельності та внутрішньополітичній ситуації різних країн, загальні рамки будуть визначені на рівні ЄС, а конкретні рішення - національними органами [55].

Аналізуючи сучасний стан співпраці України та ЄС у сфері регулювання міграційних потоків, важливо відзначити збільшення активності в цьому процесі. Згідно зі статтею 16 Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, сторони визнають важливість спільного управління міграційними потоками та зобов'язуються розвивати

діалог у сфері міграції. Цей діалог базується на принципах солідарності, взаємної довіри, спільної відповідальності та партнерства [56].

У серпні 2022 року Україна підписала Адміністративні Домовленості з європейською міграційною мережею, спрямовані на обмін об'єктивною та достовірною інформацією щодо міграції та притулку. Ця мережа призначена для надання інформації для установ ЄС та їхніх держав-членів, сприяння розробці політик та координації [57].

Ще однією перспективною сферою є співпраця України з Frontex, що має велике значення для запобігання нелегальній міграції та її недопущення. Згідно з угодами, укладеними у 2007 році, основними напрямками співпраці є:

- Обмін інформацією та аналіз ризиків.
- Проведення науково-дослідної роботи та тренінгу персоналу.
- Оперативна співпраця.
- Розвиток технічного рівня кордоноведення, включаючи модернізацію технічного обладнання.
- Взаємодія між командно-управлінськими структурами та підрозділами, відповідальними за кордоновий контроль між державами-членами ЄС та Україною [58].

Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року, схвалена Кабінетом Міністрів України, визначає стратегічні цілі та завдання для реалізації державної політики у цій сфері. Орієнтацією для розробки національної стратегії служать компоненти Європейської стратегії інтегрованого управління кордонами, визначені у статті 3 Регламенту 2019/1896 [59, с. 389].

Під час останньої зустрічі у листопаді 2022 року представники обох сторін обговорили питання ідентифікації та визначення мігрантів, які незаконно перебувають на території країн ЄС, а також удосконалення процедур повернення мігрантів з України до їхніх країн походження.

Додатковим важливим кроком у цьому напрямку може стати укладення нової моделі Робочих домовленостей між Державною міграційною службою та Frontex, розробка якої наразі знаходиться в стадії активної роботи [60].

З метою ефективної реалізації спільних завдань у сфері міграції між ЄС та Україною важливим є проведення конкретних заходів. Одним із пріоритетів є удосконалення та перетворення національної законодавчої бази та регулювання міграційних питань в Україні. Національне законодавство потребує значних змін і трансформацій. Деякі проблеми, такі як неготовність до імплементації міжнародних стандартів, недостатній рівень взаємодії державних структур та механізмів, та прогалини в управлінні, уповільнюють Україну у процесі адаптації законодавства та країни до міжнародних вимог. Координація напрямків національної міграційної політики та регіональних програм, враховуючи міграційну ситуацію, пов'язану зі станом війни, стає обов'язковою. Основною метою та завданням України є вирішення цих проблем.

Доцільним вважається прийняття нових законів у зазначеній сфері для оновлення законодавчої бази України та вирівнювання її з міжнародними стандартами. Необхідно посилити існуючу співпрацю з європейськими країнами, зосереджуючись не лише на питаннях вимушеної міграції через війну до країн ЄС, але й на питаннях трудової міграції, оскільки протягом багатьох років значна кількість українців виїжджає до країн ЄС на роботу. Це стосується прийняття конкретних нормативно-правових актів, які забезпечать захист українських трудових мігрантів у країнах ЄС.

Враховуючи досвід країн ЄС та в меті поліпшення еміграційної та імміграційної політики України в рамках Стратегії державної міграційної політики до 2025 року, доцільним є впровадження наступних заходів. У контексті еміграційної політики рекомендується:

- Визначення стратегії розвитку країни, спрямованої на формування національної ідеї, підтримку самоідентифікації українських громадян та розробку та впровадження національних механізмів ціннісно-етичних, нормативно-правових, організаційно-управлінських та фінансово-економічних.

- Розробка та закріплення законодавчих стимулів для привертання висококваліфікованих спеціалістів назад на батьківщину.

- Ефективна регіональна політика з урахуванням розробки регіональних програм зайнятості, соціального захисту та регулювання ринку праці.

- Розробка та впровадження програм інтеграції мігрантів, а також створення структур, спрямованих на протидію ксенофобії, расизму та етнічній дискримінації.

- Легалізація та підтримка розвитку нових каналів грошових переказів.

- Стимулювання запуску страхових, пенсійних та іпотечних програм для захисту прав та безпеки українців, які працюють за кордоном.

- Розвиток програм державно-приватного партнерства та запуск програм пільгового кредитування для трудових мігрантів.

Отже, у наш час війна та значна кількість біженців із України, які потрапляють до країн ЄС, визначають необхідність посилення співпраці обох сторін у сфері міграції та прийняття спільних програм та рішень. Водночас війна становить виклик для України, вимагаючи перегляду та змін у наявній законодавчій базі з питань міграції. Україні необхідно провести реформи в сфері міграції та управління кордонами, а також підсилити відповідні інституції. Інтеграція України до стандартів ЄС у сфері міграції стає ключовим етапом та інструментом для створення єдиної міграційної системи, яка відповідає умовам Угоди про Асоціацію. Ці кроки допоможуть виявити спільні інтереси та перспективи у міграційній сфері, а також вирішити проблеми, пов'язані з міграцією в умовах конфлікту.

ВИСНОВКИ

В роботі було досліджено характер, структуру та особливості міграційних потоків в ЄС і в Україні в процесі конвергенції міграційних політик.

1) Виявлено, що міграційні процеси представляють собою сукупність соціальних дій фізичних осіб або їх груп, які мають на меті зміну місця проживання та включають переміщення по території країни чи за її межі. Ці процеси можуть мати різну мотиваційну основу, територіальний охоплення та тривалість. Міграційні процеси виконують важливу роль у регулюванні руху населення між адміністративно-територіальними одиницями з метою вирішення питань виробничого характеру та розподілу трудових ресурсів між різними регіонами. Це впливає на розвиток кожного регіону, забезпечуючи зайнятість та скорочуючи рівень безробіття.

2) По-перше, історія міграційних процесів свідчить про їх постійну динаміку та змінності. Кожен етап розвитку супроводжується своїми унікальними викликами та можливостями, що впливають на економічний, соціальний та культурний ландшафт країн.

По-друге, важливо враховувати, що міграційні процеси нерідко є відображенням глобальних тенденцій та подій. Наприклад, війни, економічні кризи, зміни у політичних режимах та інші фактори часто впливають на обсяги та напрями міграції.

По-третє, важливо звернути увагу на взаємозв'язок між розвитком міграційних процесів та соціально-економічними трансформаціями у світі. Розуміння цього зв'язку допомагає країнам розробляти більш ефективні політики щодо управління міграційними потоками та інтеграції мігрантів.

Отже, аналіз етапів еволюції світових міграційних процесів дозволяє краще зрозуміти їхню природу, причини виникнення та наслідки, що в свою

чергу сприяє розробці більш обґрунтованих та ефективних стратегій управління міграційними потоками.

3) З'ясовано, що існують різні методи оцінки міграційних процесів, які використовуються в залежності від ситуації й часто в комбінації. Для аналізу закономірностей у розвитку явища та пояснення динаміки процесу використовуються кількісні методи. У свою чергу, якісні методи дозволяють структурно описати міграційні потоки. Кількісні підходи до розуміння динаміки міграційних переміщень базуються на обробці статистичних даних та використовують детерміновані показники, такі як шкали і коефіцієнти прибулих і вибулих, сальдо міграції, валова міграція, коефіцієнт загального міграційного обороту, та ефективність міграції. Саме тому не існує кращого методу, адже всі вони відіграють свою роль.

Отже, для аналізу міграційних процесів використовуються як кількісні, так і якісні підходи. Якісні методи спрямовані на структурний аналіз та пояснення динаміки процесу, тоді як кількісні методи дозволяють виявити закономірності у виникненні явищ та вивести загальні аспекти. Кількісні підходи до розуміння динаміки міграційних переміщень базуються на обробці статистичних даних та використовують детерміновані показники, такі як шкали і коефіцієнти прибулих і вибулих, сальдо міграції, валова міграція, коефіцієнт загального міграційного обороту, та ефективність міграції. Різноманіття цих показників дозволяє отримати глибше розуміння динаміки міграційних процесів та їхнього впливу на суспільство і економіку.

Окрім традиційних моделей, таких як гравітаційна модель, існують альтернативні підходи до розуміння міграційних процесів. Наприклад, моделі проміжних можливостей Стоуффера враховують кількість доступних можливостей для мігрантів та перешкоди, які можуть впливати на їх рішення щодо міграції. Ці моделі враховують різноманітні соціально-

економічні та політичні чинники, такі як витрати на подорожі, правові обмеження та вороже ставлення до прибулих.

Крім того, модель міграційної привабливості нації, розроблена Шиманською К.В., використовує систему детермінантів, що враховують економічні, соціо-демографічні, політико-безпекові, мовно-культурні та еколого-природничі аспекти.

4) Виявлено особливості та характер міграції. Країни Європейського союзу є значно привабливими для мігрантів, і це підтверджується аналізом тенденцій міграції, де можна відзначити стійкий ріст кількості мігрантів, які обирають країни ЄС в якості свого призначення.

5) Механізми і інструменти регулювання міграційних процесів в Європейському Союзі (ЄС) відіграють ключову роль у формуванні та реалізації міграційної політики, спрямованої на забезпечення ефективного управління міграційними потоками та забезпечення захисту прав мігрантів. У розвинених країнах ЄС, таких як Німеччина, Франція та Італія, існують різноманітні механізми та інструменти, спрямовані на регулювання нелегальної міграції, забезпечення інтеграції мігрантів у суспільство та забезпечення їхніх прав.

До таких механізмів належать прийняття спеціальних законодавчих актів та нормативних документів, які регулюють умови в'їзду, проживання та працевлаштування мігрантів. Крім того, розвинуті країни ЄС використовують різноманітні програми та проекти інтеграції, що спрямовані на соціальну адаптацію мігрантів та надання їм необхідної підтримки у відновленні та адаптації до нового середовища.

Крім того, Європейський Союз активно співпрацює з країнами-партнерами та міжнародними організаціями у сфері міграції, впроваджуючи спільні проекти та ініціативи з метою боротьби з нелегальною міграцією, боротьби з торгівлею людьми та сприяння розвитку регіональної співпраці у сфері міграції.

Отже, механізми та інструменти регулювання міграційних процесів в Європейському Союзі є складним та комплексним механізмом, спрямованим на забезпечення стабільності та безпеки у сфері міграції, захист прав мігрантів та сприяння їхній інтеграції у суспільство.

6) Огляд країнових відмінностей міграційних потоків, дає можливість зробити такі висновки, Люксембург виявився країною-членом ЄС, де спостерігається найвища частка негромадян, а саме 47,1% від загального населення. Висока кількість іноземних громадян (понад 10% від постійного населення) також зафіксована в інших країнах, таких як Мальта, Кіпр, Австрія, Естонія, Латвія, Ірландія, Німеччина, Бельгія та Іспанія.

7) Визначивши спільні та відмінні риси міграційних політик України та ЄС, можна зробити висновок, що міграційна політика Європейського союзу базується на принципах солідарності та справедливого розподілу відповідальності в умовах зростаючого міграційного навантаження. Країни ЄС, які відчують тиск на свої прикордонні регіони, сприяють розподілу міграційного навантаження та дотримуються принципів відкритості та солідарності.

Міграційна політика України визначається як внутрішніми потребами країни, так і зусиллями впровадження європейських стандартів та норм. Зокрема, Україна акцентує на інтеграції в європейський простір, що передбачає адаптацію європейських норм у сфері міграції. Основними завданнями є регулювання міграційних процесів, підвищення обізнаності населення та реінтеграція українських трудових мігрантів.

Обидві країни стикаються з викликами глобальних міграційних тенденцій, таких як нелегальна міграція, біженці, інтеграція та співпраця з іншими країнами. Для забезпечення ефективного управління цими процесами важливо забезпечити не тільки безпеку та порядок, але й дотримання прав людини та гуманітарних принципів.

8) Досліджено вплив російсько-української війни на міграційну динаміку. У наш час війна та значна кількість біженців із України, які потрапляють до країн ЄС, визначають необхідність посилення співпраці обох сторін у сфері міграції та прийняття спільних програм та рішень. Водночас війна становить виклик для України, вимагаючи перегляду та змін у наявній законодавчій базі з питань міграції. Україні необхідно провести реформи в сфері міграції та управління кордонами, а також підсилити відповідні інституції.

9) Виявлено стратегічні пріоритети розвитку співробітництва України та ЄС в міграційній сфері. Інтеграція України до стандартів ЄС у сфері міграції стає ключовим етапом та інструментом для створення єдиної міграційної системи, яка відповідає умовам Угоди про Асоціацію. Ці кроки допоможуть виявити спільні інтереси та перспективи у міграційній сфері, а також вирішити проблеми, пов'язані з міграцією в умовах конфлікту.

Отже, у наш час війна та значна кількість біженців із України, які потрапляють до країн ЄС, визначають необхідність посилення співпраці обох сторін у сфері міграції та прийняття спільних програм та рішень. Водночас війна становить виклик для України, вимагаючи перегляду та змін у наявній законодавчій базі з питань міграції. Україні необхідно провести реформи в сфері міграції та управління кордонами, а також підсилити відповідні інституції. Інтеграція України до стандартів ЄС у сфері міграції стає ключовим етапом та інструментом для створення єдиної міграційної системи, яка відповідає умовам Угоди про Асоціацію. Ці кроки допоможуть виявити спільні інтереси та перспективи у міграційній сфері, а також вирішити проблеми, пов'язані з міграцією в умовах конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Key migration terms. IOM UN Migration. URL: <https://www.iom.int/key-migration-terms>
2. Бандурка А. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів в Україні. Дисертація. Харків. 2002. 182 с.
3. Мосендз С. Державна міграційна політика у сучасній Україні. Дисертація. Київ. 2003. 199 с.
4. Адміністративно-правове регулювання міграційних процесів: навч. Посібник. Кол. авт. Дніпр. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2012. 326 с.
5. Длугопольська Т.І, Міжнародна міграційна політика: від теорій до імплементацій. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2020. № 12. С. 31-49
6. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. Політичний менеджмент. 2 (17). С. 127-139.
7. Смешко М.І. Класифікація статусу мігрантів у міжнародному праві. Право та державне управління. 2017. № 3 (28). С. 42-49
8. Пал Л. Міграційні потоки у сучасному світі. К.: «Основи», 1999. С. 36-37.
9. Колос С. М. Фактори впливу на міграційні процеси в Україні. С. М. Колос. Вісник Східноукраїнського нац. ун-ту ім. Володимира Даля 2013. № 16 (205). С. 194-203.
10. Міграція в Україні: факти і цифри. Міжнародна організація з міграції. Представництво в Україні. 2016. - 32 с.
11. Ортинський В. Новітні методи дослідження адміністративно-правових явищ. В. Ортинський. Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки. 2014. № 782. С. 5-9.

12. DE HAAS, HEIN, CASTLES S., J. MILLER M. The age of migration: International population movements in the modern world. Bloomsbury Publishing. 2019.

13. UNDESA. Global Bilateral Migration Database. 2017.

14. GOMZALEZ Ferrer. ¿Se van los españoles? Sí. Y deberíamos preocuparnos. El Diario. 2012.

15. AMBROSINI, MAURIZIO. "Irregular but tolerated: Unauthorized immigration, elderly care recipients, and invisible welfare." Migration Studies 3.2 (2015): 199-216.

16. Слюсаревський М.М., Блинова О.Є. Психологія міграції. Навч. посіб. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград. ТОВ «Імекс ЛТД», 2013. 244 с.

17. Ярошевич М. Прогноз міграції між ЄС, країнами Вишеградської четвірки та Східною Європою: наслідки скасування візового режиму. Центр східних досліджень. Варшава. Польща, 2014. 184 с.

18. ESIPOVA N., PUGLIESE A., RAY J. Potential net migration index declines in many countries. GALLUP. Washington, D. C. 2014.

URL: http://news.gallup.com/poll/166796/potentialnet-migration-index-declines-countries.aspx?utm_source=PNMI&utm_medium=search&utm_campaign=tiles.

19. ZIPF G. Human behaviour and the principle of least effort. Addison-Wesley Press. Cambridge, Mass. 1949. 573 p.

20. STOUFFER S. Intervening opportunities and competing migrants. Journal of regional science. 1960. Vol. 2. Issue 1. P. 26

21. Офіційний сайт Євростату. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Statistics_on_enforcement_of_immigration_legislation.

22. Малиновська О. А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями. Монографія. Вид-во НАДУ. 236

с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Avtoreferat/2d16a78f-a8d9-4498-b696-3c915b988abb.pdf

23. Довіра К. Міграційні процеси в сучасному світі : світовий, регіональний та національний виміри: (Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія практика). 912 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/4425>

24. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь. ВТФ «Перун». 1440 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>

25. Риндзак О. Т. Міграційна політика в системі інтеграційних процесів України. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика. Вінниця, 2020. 516 с.

26. Шнурова І. Міжнародна економічна інтеграція на сучасному етапі розвитку. Міжнародний менеджмент. 2017. No 4. С. 23–28.

27. Длугопольська Т.І, Міжнародна міграційна політика: від теорій до імплементацій. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2020. No 12. С. 31-49

28. Колєв Г.В. Міграційна політика європейських країн. Київ : Генеза, 2016. 89 с.

29. Anzahl der Zuwanderer nach Deutschland von 1991 bis 2022. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/28347/umfrage/zuwanderung-nach-deutschland/>.

30. Gross Average Monthly Wages // United Nations Economic Commission for Europe. URL: https://w3.unece.org/PXWeb2015/pxweb/en/STAT/STAT__20-ME__3-MELF

31. Офіційний сайт The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/>

32. Migration data portal (IOM's Global Migration Data Portal). URL: https://migrationdataportal.org/data?i=stock_abs_&t=2017

33. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року – К.: Офіційне видавництво Верховної Ради України, 1996. – 115 с.

34. Про громадянство України: Закон України № 2235-III від 18.01.2001 р. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>

35. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України № 3773-VI від 22.09.2011. Відомості Верховної Ради. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

36. Про Концепцію державної міграційної політики: Указ Президента України від 30 травня 2011 року № 622/2011. Офіційний вісник Президента України. 2011. № 16. Ст. 772.

37. Гречко О. Особливості державної міграційної політики сучасної України : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2018. – 19 с.

38. Лиховід Н. (2017) Дослідження наслідків та ефектів міграційних процесів України. Державне управління: удосконалення та розвиток, № 4 <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>

39. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. Рада національної безпеки і оборони України. К. 2014. 18 с.

40. Huysmans J. The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*. 2000. Vol. 38. No 5. Pp. 751–777.

41. Шинкаренко. Т. Маастрихтський договір. Політична енциклопедія. Київ : Парламентське видавництво, 2011. 414 с.

42. Антонюк Н. В., Микієвич М. М. Європейський Союз: політика, економіка, право : навч. посібник. Львів, 2005. 532 с.

43. Кондратюк С. Лісабонський договір і формування спільного європейського простору. Віче. 2011. № 2. С. 2–4.

44. Європейська Рада схвалила Пакт імміграції та надання притулку. Радіо Свобода. 2008. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1330444.html>.

45. Токарюк О. Як Європа намагається зупинити потік мігрантів. Hromadske. 2017. URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-yevropa-namahaietsia-zupynyty-potik-mihrantiv>

46. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в Європі досягла 4,75 млн, у лідерах Польща, Німеччина та Чехія. Interfax-Україна. 2022. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/874989.html>.

47. Європа готується прийняти більше українців у 2023 році, але менше підтримувати їх. CBN. 2023. URL: <https://cbn.com.ua/2023/01/04/yevropa-gotuyetsya-pryjnyaty-bilshe-ukrayintsiv-u-2023-rotsi-ale-menshe-pidtrymuvaty-yih>.

48. Рігерт Б. Що зміниться в міграційній політиці ЄС в 2023 році? DW. 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/so-zminitsa-u-migracijnij-politici-es-v-2023-roci/a-64220445>.

49. Жити за кордоном чи повертатися в Україну? На що розраховувати біженцям у державах ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://lb.ua/world/2023/08/15/570035_zhiti_kordonom_chi_povertatisya.html.

50. Понад 14,5 мільйона українців виїхали за кордон від початку повномасштабного наступу Росії. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/ponad-14-5-milyona-ukrayinciv-viyihali-za-kordon-vid-pochatku-povnomasshtabnogo-nastupu-rosiyi-2214181.html>

51. Ukraine refugee situation. Operational data portal. 23.05.2023. [Electronic resource]. – Access: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

52. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in

receiving such persons and bearing the consequences thereof. OJ L 212, 7.8.2001, p.12–23.

53. Ukraine refugees: Operational guidelines to support Member States in applying the Temporary Protection Directive. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1727

54. Matteo Villa, Chiara Gesmundo. After Ukraine: Are EU Migration Policies Fit for Purpose? ISPI Policy Paper. September 2022. 43 p.

55. Перспективи правового статусу українських біженців у Європі після закінчення терміну дії тимчасового захисту. Національний інститут стратегічних досліджень. 20.10.2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/perspektyvy-pravovoho-statusu-ukrayinskykh-bizhentsiv-u-yevropi-pislya>

56. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

57. Підписано Адміністративні домовленості щодо встановлення адміністративного співробітництва між Європейською Комісією та Державною міграційною службою України в Європейській міграційній мережі. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/12904.html>

58. Working arrangement on the establishment of Operational Cooperation between the European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union (Frontex) and the Administration of the State Border Guard Service of Ukraine of 11 June 2007. URL: https://frontex.europa.eu/assets/Key_Documents/Working_Arrangements/WA_with_Ukraine.pdf

59. Гнітій А.О. Міжнародно-правові засади співробітництва України з Frontex. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне

правознавство». Розділ Х. міжнародне право. 2022. С. 385–391. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267865/263652>

60. ДМС та Фронтекс: Налагоджуємо двосторонні відносини в міграційній сфері URL: <https://dmsu.gov.ua/news/dms/13344.html>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 – Основні етапи формування сучасної міграційної політики України

Період	Характеристика
	Прийняття перших нормативно-правових актів щодо міграційної політики України: Укладення Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року; Прийняття Закону України «Про громадянство України» від 8 жовтня 1991 року та Закону України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 року. Створення Комітету у справах національностей з метою регулювання відносин з біженцями (1992 р)
1993 рік	Створення Міністерства України у справах національностей та міграції, вдосконалення наявних нормативно-правових актів з питань міграції
1993-1994 роки	Було прийнято закони України: «Про біженців»; «Про правовий статус іноземців»; Були визначені перші пріоритети міграційної політики.
1994 -1995 роки	Було прийнято Постанову «Про створення органів міграційної служби в Україні», створено Департамент Міграції та закріплено за ним відповідні функції регулювання міграційної політики
1996 рік	Прийняття Конституції України та визначення в ній положень щодо регулювання різних видів міграційних процесів.
1996-2001 роки	Проведення ряду реорганізацій Міністерства України у справах національностей та міграції та зниження його повноважень Департаменту міграції до Управління з питань міграції
2001-2003 роки	Було прийнято закони України: «Про громадянство України», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо боротьби з нелегальною міграцією», «Про імміграцію», «Про біженців», «Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців», «Про внесення змін до Закону України «Про правовий статус іноземців». В даний період було сформовано інструменти та нормативно-правову базу міграційної політики України
2003-2011	Ратифікована Конвенція про правовий статус трудящих-мігрантів з країнами СНД (2011 рік)
2011-2013 роки	Період підписання двосторонніх міждержавних угод регулювання відносин у сфері соціального забезпечення з Угорщиною, Латвією, Литвою, Болгарією, Естонією, Польщею, Іспанією, Словаччиною, Португалією, Чехією.
2014 рік	В зв'язку з подіями на сході України частина населення була вимушена мігрувати та було прийнято Закон «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»
2015-2017 роки	В 2015 році прийнято Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» Підписання розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення реінтеграції в суспільство трудових мігрантів і членів їх сімей» в 2017 році Прийнято в 2017 році Стратегію державної міграційної політики України на період до 2025 року
2018-2021 рік	2018 році було підписано Глобальний договір про безпечну, впорядковану та законну міграцію, який підписало 152 країни, але Україна не підписала даний договір, що свідчить про її неготовність до перейти на якісно новий рівень міграційної політики. В стратегії щодо трудових мігрантів на 2018-2021 роки урядом задекларовано ряд цілей, основною з яких є «Підвищення рівня обізнаності населення України щодо трудової експлуатації» та «Реінтеграція українських трудових мігрантів».

Ім'я користувача: Європейської економіки і бізнесу Федірکو Олександр...	ID перевірки: 1016080571
Дата перевірки: 24.01.2024 13:10:51 CET	Тип перевірки: Doc vs Internet + Library
Дата звіту: 24.01.2024 13:12:26 CET	ID користувача: 100005726

Назва документа: Динамізація міграційних процесів в ЄС Муренко В.А

Кількість сторінок: 65 Кількість слів: 12762 Кількість символів: 95533 Розмір файлу: 621.64 KB ID файлу: 101579074

24% Схожість

Найбільша схожість: 14.3% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1015635044)

9.65% Джерела з Інтернету	347	Сторінка 67
22.1% Джерела з Бібліотеки	543	Сторінка 71

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської
наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

I-66

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики

Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу

Грищенко Н.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту

Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови

Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту

Курбатов С.В. – професор кафедри соціології

Лобецька І.М. – ст. викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації

Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів

Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу

Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.

Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст

Рекомендовано до друку

Науково-експертною радою КНЕУ

Протокол № 4 від 18.05.2023 р.

I-66 **Інноваційні проєкти для післявоєнного відновлення та розвитку України:** зб. доп. Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 20 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2023. 426 с.
ISBN 978-966-926-445-9

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 20 травня 2023 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проєктам для післявоєнного відновлення та розвитку України.

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

Артеменко Олександра Дмитрівна	328
Стратегія науково-технічного розвитку ЄС	
Капока Неоніла Миколаївна	330
Інвестиційне співробітництво України з країнами-членами ЄС	
Лаговський Сергій Юрійович	333
Інноваційні стратегії автомобілебудівних компаній	
Колесник Аліна Станіславівна	335
Перспективи розвитку ринку фармацевтичних препаратів в Україні	
Заставська Марія Євгенівна	337
Міжнародна трудова міграція в ЄС	
Герасимчук Яна Анатоліївна	340
Перспективи розвитку міжнародного туризму	
Муренко Вікторія Андріївна	344
Розвиток міграційних процесів в ЄС	
Юхимець Євгеній Віталійович	347
Роль транснаціональних компаній у розвитку національної економіки України	
Соколова Аліна Юрївна	349
Оцінка результатів виконання Європейської зеленої угоди	
Михайлова Катерина Миколаївна	352
Еволюція та перспективи позиціонування України на міжнародному ринку морських перевезень	
Винник Олег Олегович	354
Міжнародний ринок харчових продуктів	
Мусійко Ігор Сергійович	357
Вплив війни в Україні на міжнародний ринок авіаперевезень: аналіз наслідків та перспектив відновлення	
Кульчикова Марія Ростиславівна	361
Розвиток харчової галузі країн ЄС	
Поліщук Катерина Володимирівна	364
Вплив війни в Україні на енергетичну ситуацію в країнах-членах ЄС	
Самойленко Марія Едуардівна	366
Особливості та тенденції розвитку машинобудування в Німеччині	
Тютюнник Владислава Ігорівна	368
Загальний огляд тенденцій та перспектив розвитку європейського аграрного ринку	
Попова Марина Михайлівна	372
Місце України на міжнародному фінансовому ринку	
Шептицька Ірина Олександрівна	374
Україна та ЄС: потенціал та перспективи співпраці в галузі міжнародної торгівлі послугами у контексті євроінтеграції	
Місевич Глеб Тадеушевич	378
Вплив соціальних медіа на інформаційну війну (у контексті війни в Україні)	
Щербатий Олександр Сергійович	380
Гео економічна стратегія Португалії	

5. UNWTO.(2022).WorldTourismBarometer.<http://travelmarketsinsider.net/unwto-global-tourism-grows-a-moderate-4-in-2021-but-remains-far-below-pre-pandemic-levels>

Муренко В.А.

«Міжнародні економічні відносини», 5 курс, заочна форма навчання

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник - асистент кафедри європейської економіки і бізнесу Никонюк К.О.

РОЗВИТОК МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄС

Європейський Союз об'єднує країни, які в більшості мають стабільну економіку та високий рівень життя, що приваблює мігрантів з усього світу, зокрема українців.

Почати варто з огляду міграційної політики ЄС, перш за все вона базується на Шенгенській угоді, яка була підписана 14 червня 1985 року п'ятьма членами тодішнього Європейського економічного співтовариства, потім доповнена Конвенцією про імплементацію Шенгенської угоди. Саме ця угода встановлює правила перетину кордону, як для громадян ЄС, так і для громадян третіх країн [1]. Також варто зазначити, що бути членом Європейського Союзу не означає бути членом Шенгенської зони. Країни-члени ЄС, які мають невирішені політичні проблеми, все ще залишаються за межами Шенгенської угоди, зокрема Кіпр, Болгарія та Румунія [2].

З моменту піку міграційної кризи в 2015 році ЄС вжив заходів для покращення контролю над зовнішніми кордонами та міграційними потоками. На наднаціональному та національному рівнях активізуються зусилля щодо створення ефективної гуманної безпекової європейської міграційної політики. Європейська Рада відіграє важливу роль у цих зусиллях, встановлюючи стратегічні пріоритети. Виходячи з цих пріоритетів, Рада ЄС визначає напрями діяльності та надає мандати на переговори з країнами, що не входять до ЄС, а також ухвалює законодавство та визначає конкретні програми [3]. Міграційна криза продемонструвала недосконалість нормативної бази ЄС, скільки деякі країни-члени регулювали відносини з «країнами-джерелами» на основі двосторонніх угод, а не на засадах спільної політики. Так у 2006 році Іспанія уклала угоду з владою Сенегалу про фінансування тимчасових робочих місць на їх теренах в обмін на посилений моніторинг кордонів держави-партнера [4].

Якщо ж розглядати статистику, то загалом в ЄС проживає 23,7% людей, які не є громадянами ЄС, а метою свого перебування 36% називають сімейні обставини, 20% - роботу (у 2021 році на ринку праці ЄС було зайнято 8,84 мільйона осіб, які не є громадянами), 9% - це біженці, які шукають притулок, 4% - навчання, і 32% - інші причини, і цей відсоток збільшився у порівнянні з 2020 роком на 18% [5].

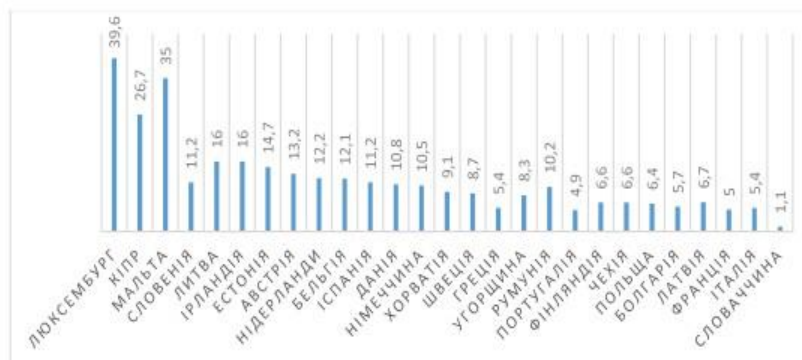

Рис. 1 Кількість мігрантів в країнах-членах ЄС, 2021 рік, % [6]

Виходячи з даних на рис. 1 державою-членом ЄС з найбільшою часткою негромадян є Люксембург, проте дана частка значними темпами зменшується, бо в 2020 році було 47,1% населення, а у 2021 році вже становить 39,6%. Окрім Люксембургу значні частки мають Мальта, Кіпр та Литва, а країнами з найменшою часткою негромадян в складі є Словаччина, Португалія та Франція.

Також варто звернути увагу на проблему біженців в ЄС. Перш за все найбільша кількість заяв надходить з таких країн, як Сирія (19%), Афганістан (15%), Ірак (4%), Пакистан (4%) та Туреччина (4%), а ситуація з місцями призначення є доволі цікавою, бо 74,5% усіх заяв на отримання притулку у 2021 році були направлені лише в п'ять країн-членів, і тут вже лідером є не Люксембург, а Німеччина з 30,8%, а за нею йдуть Франції (20,1%), Іспанії (9,9%), Італія (8,3%) та Австрії (5,4%). З цієї групи Австрія спостерігала найвищий відносний приріст заявок (плюс 134,7% порівняно з 2020 роком; загалом 23 025 заявок), за нею йдуть Італія (плюс 111,7% порівняно з 2020 роком; загалом 35 650 заявок), Німеччина (плюс 50,3% порівняно до 2020 р.; загалом 131 630 заявок) та Франції (плюс 30,1% порівняно з 2020 р.; загалом 86 055 заявок). Іспанія була єдиною країною з цієї групи, де спостерігалось значне зниження кількості заяв (мінус 41,0%; загалом 42 500 випадків), що значною мірою пояснюється зменшенням кількості заяв, поданих громадянами Латинської Америки, тобто загалом найбільша кількість заяв припадає на найпотужніші економіки ЄС, а не на інші країни [7].

На сучасному етапі ЄС стикається з новою міграційною кризою, яка пов'язана з припливом українських біженців, що викликано повномасштабним вторгненням Росії в Україну. Станом на кінець 2022 року в країнах-членах ЄС перебувало 4,4 млн. українських громадян, серед яких понад 600 тис. дітей, лише 27 тис. українців подали заявки на отримання притулку.

Проте на відміну від кризи 2015-2017 рр. ЄС на цей раз підійшов до проблеми більш структуровано, зокрема вперше у своїй історії Європейський Союз активував Директиву про тимчасовий захист, яка встановлює правові норми, які допомагають керувати масовим прибуттям людей. Паралельно Європейська комісія швидко почала координацію з країнами ЄС для збору інформації про ситуацію на місці та запобігання торгівлі людьми.

Для того, щоб дана Директива була втілена у життя була створена платформа солідарності, її основна роль полягає в: моніторингу потреб, визначених у країнах ЄС, та координації оперативного реагування, забезпечення загального форуму для обговорення для підтримки реалізації 10-пунктового плану, представленого Комісією після надзвичайного

засідання Ради з питань юстиції та внутрішніх справ 28 березня, збирання відповідної інформації про можливості прийому та розміщення в країнах ЄС, координування відповідних пропозицій від країн ЄС щодо прийому людей, які тікають від війни в Україні, які вже прибули до ЄС. До цієї платформи входять: країни ЄС, Асоційовані країни Шенгену, Агентства ЄС (зокрема, Агентство ЄС з питань притулку, Frontex та Європол), МОМ, УВКБ ООН та інші партнери та українська влада [8].

Отже, врахувавши статистичні дані за останні роки можна зробити висновок, що міграційні процеси в ЄС будуть лише набрати обертів у наступні роки. Дана тенденція є сприятливою для Європи, враховуючи такий фактор, як флоридизація. Міграція є одним із способів поновлення ринку праці. Головним завданням для інституцій ЄС і для кожного члена інтеграційного угруповання є реформування вже існуючої міграційної політики, впровадження нових норм у відповідь на проблеми, які зараз виникають у світі. Проте вже зараз можна помітити тенденцію в покращенні ведення міграційної політики в ЄС, завдяки чому вдалося зменшити негативний ефект від припливу біженців з України, бо країни вдало співпрацюють щоб зменшити тиск на ті країни, які межують з Україною і до яких від початку війни прибуло найбільше українських біженців.

Література:

1. The Schengen acquis: Convention of 19 June 1990 implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders, OJ L 239, 22.9.2000, p. 19.
2. Schengen Agreement. What is the Schengen Agreement? URL: <https://www.schengenvisainfo.com/schengen-agreement/>
3. EU migration and asylum policy. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-migration-policy/#routes>
4. HAGEN-ZANKER Jessica, MALLET Richard. Migration policy: three things to know about 'Fortress Europe'. URL: <https://odi.org/en/insights/migration-policy-three-things-to-know-about-fortress-europe/>
5. Statistics on migration to Europe. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/statistics-migration-europe_en
6. Migration and migrant population statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics
7. Migration Outlook. 2022. URL: <https://www.icmpd.org/file/download/56783/file/ICMPD%2520Migration%2520Outlook%25202022.pdf>
8. Migration management: Welcoming refugees from Ukraine. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/migration-management/migration-management-welcoming-refugees-ukraine_en

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 06.06.2023. Формат 60×84/8.

Друк. арк. 17,75. Зам. 23-5780.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1

Свідомство про внесення до Державного реєстру

суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Муренко В.А. Динамізація міграційних процесів в ЄС

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», 2024.

Дипломна робота розглядає сучасні міграційні процеси, їх значення в економіці та еволюцію.

В другому розділі проведено аналіз тенденцій міграції Європейському Союзу, звертаючись до їхніх особливостей, механізмів регулювання та країнних відмінностей.

Третій розділ досліджує конвергенції міграційних політик України та ЄС, аналізує їхні риси та вплив війни на міграційну динаміку. Робота визначає стратегічні пріоритети співробітництва в міграційній сфері.

Дипломна робота є важливим дослідженням, яке може сприяти формуванню ефективних міграційних стратегій для України та ЄС

Ключові слова: міграція, міграційні процеси, ЄС, міграційні потоки, мігранти, міграційні тренди, міграційна політика, біженці.

ANNOTATION

Murienko V.A. Dynamics of Migration Processes in the EU

Master's thesis in the field of 292 "International Economic Relations," 2024.

The thesis explores contemporary migration processes, their significance in the economy, and their evolution.

The second section analyzes migration trends in the European Union, considering their peculiarities, regulatory mechanisms, and regional differences.

The third section investigates the convergence of migration policies between Ukraine and the EU, analyzing their characteristics and the impact of war on migration dynamics. The thesis identifies strategic priorities for cooperation in the field of migration.

This thesis is an important study that can contribute to the development of effective migration strategies for Ukraine and the EU.

Keywords: migration, migration processes, EU, migration flows, migrants, migration trends, migration policy, refugees.